

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΕΛΗΒΟΡΙΑ Α. ΑΓΓΕΛΙΚΗ (Α.Μ. 31711)

ΜΑΓΙΑΤΗ Ι. ΕΥΣΤΑΘΙΑ (Α.Μ. 31907)

**ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΜΕΣΩ
ΉΠΙΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ - ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΥ ΠΝΕΥΜΟΝΑ
ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΆΡΕΩΣ Ή
ΠΟΛΥΓΩΝΟΥ**

ΕΙΣΗΓΗΣΗ – ΕΠΙΒΛΕΨΗ : ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Υπεύθυνος Τομέα Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού του ΤΕΙ Πειραιά,

Δρ. Αρχιτεκτονας, Μηχανικός – Πολεοδόμος ΕΜΠ

Αθήνα 2009

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Σε αυτή την πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε η καταγραφή των προβλημάτων και η αξιοποίηση - μέσω ήπιων επεμβάσεων - του Πεδίου του Άρεως.

Μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή και αναφορά στα τεχνικά χαρακτηριστικά που Πεδίου του Άρεως ή αλλιώς Πολυγώνου, καταγράφονται αναλυτικά τα προβλήματα του χώρου, η χλωρίδα και η πανίδα του Πεδίου καθώς και ιδέες και προτάσεις για την ανάπλασή του, όπως έχουν προκύψει από σχέδια πολλών ετών αλλά και από την δική μας έρευνα που διαξάγαμε προκειμένου να δώσουμε μια ολοκληρωμένη και επιτεύξιμη πρόταση για την όλη ανάπλαση.

Εν συνεχεία γίνεται σύγκριση του Πεδίου του Άρεως με το Vondel Park της Ολλανδίας προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι διαφορές ενός μεγάλου σε έκταση πάρκου της Ελλάδας, με ένα αντίστοιχο της Ολλανδίας.

Τέλος παρατίθενται οι προτάσεις μας σχετικά με την πλήρη αξιοποίηση του Πεδίου του Άρεως αφού έχουν εξεταστεί πλήρως όλες οι δυνατότητες και οι στόχοι. Σε όλα τα σημεία της ανάλυσης μας παρουσιάζονται εικόνες και διαγράμματα τα οποία βοηθούν τον αναγνώστη στην πλήρη κατανόηση της τωρινής κατάστασης του χώρου και δίνουν μια άποψη της μελλοντικής κατάστασής μετά από την ανάπλασή του.

Συμπληρωματικά στο τέλος της έρευνάς μας υπάρχουν τα παραρτήματα, τα οποία θεωρήθηκαν πολύ χρήσιμα για την διεξαγωγή της εργασίας μας και της ανάλυσης μας. Στα παραρτήματα υπάρχουν οι χάρτες που απεικονίζουν κυρίως το σχέδιο ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν από την Νομαρχία Αθηνών.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ: Πεδίον του Άρεως

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: προβλήματα, αξιοποίηση, ανάπλαση

**Η πτυχιακή εργασία μας αφιερώνεται
στις οικογένειές μας**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε αρχικά τους επιβλέποντες καθηγητές μας, την κα. Καλλιόπη Βαρελίδου καθώς και τον κ. Γιώργο Βαρελίδη, εκ των οποίων ο καθένας με τον τρόπο του, βοήθησε στην επιλογή του θέματος της πτυχιακής εργασίας που μας ταίριαζε περισσότερο και που, μέσω αυτής, μας δόθηκε η ευκαιρία να ασχοληθούμε με ένα τόσο ενδιαφέρον και σημαντικό ζήτημα, αυτό της ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως. Θα θέλαμε επίσης να τους ευχαριστήσουμε, γιατί καθ' όλη την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, μας προσέφεραν αρκετή βοήθεια με τις γνώσεις τους και μας καθοδήγησαν σωστά για την επιτυχή αποπεράτωσή της.

Επίσης, θα ήταν παράβλεψη μας αν δεν ευχαριστούσαμε τον μηχανικό κ. Κούβελα, επιβλέποντα του εργοταξίου για την ανάπλαση του χώρου καθώς και τον κ. Μίχα, υπεύθυνο φύλαξης του Πεδίου του Άρεως, οι οποίοι μας αφιέρωσαν πολύτιμο χρόνο για να μας ενημερώσουν σχετικά με το θέμα της ανάπλασης. Ευχαριστίες οφείλουμε επίσης στη Νομαρχία Αθηνών, κυρίως στον κ. Οικονόμου, που μας παραχώρησε εγγράφως την τεχνική έκθεση σχετικά με την χλωρίδα και την πανίδα του Πεδίου του Άρεως, καθώς και στην Βιβλιοθήκη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος για το δανεισμό των βιβλίων που χρειαστήκαμε.

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας πρωτίστως στις οικογένειές μας αλλά και στους φίλους μας, που μας έδειξαν αμέριστη συμπαράσταση όλα αυτά τα χρόνια στη σχολή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
-----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Ιστορική Αναδρομή και Τεχνικά Χαρακτηριστικά	5
--	----------

1.1. Α' Περίοδος: 1870-1924	5
1.2. Β' Περίοδος: 1924-1944	8
1.3. Γ' Περίοδος: 1945-2004	14
1.4. Δ' Περίοδος: 2004- Σήμερα	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Καταγραφή Προβλημάτων στο Πεδίο του Άρεως	26
---	-----------

2.1. Καταπατήσεις	26
2.2. Προβλήματα Διαχείρισης	28
2.3. Προβλήματα Καθαριότητας και συντήρησης	31
2.4. Προβλήματα αστέγων - ναρκομανών – μεταναστών	42
2.5. Προβλήματα Πρόσβασης στο Πεδίο του Άρεως	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Χλωρίδα και Πανίδα του Πεδίου του Άρεως	57
---	-----------

3.1. Κλιματολογικές Συνθήκες- Μικροπεριβάλλον	57
3.2. Βλάστηση- Χλωρίδα Πάρκου	58

3.3. Βιοκλιματικά Στοιχεία	59
3.4. Φυτοτεχνική Παρέμβαση	60
3.5. Μορφή της Βλάστησης.....	60
3.6. Κατάσταση της βλάστησης	61
3.7. Άρδευση	64
3.8. Πανίδα	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως 66

4.1. Ανάπλαση Εισόδων	67
4.2. Δίκτυο Πεζοδρόμων	67
4.3. Ιδιαίτερες Περιοχές	74
4.4. Πλατείες	81
4.5. Αναψυκτήρια	84
4.6. Ηλεκτρολογικές και Υδραυλικές Εργασίες	87
4.7. Εσωτερικοί Σιδερένιοι Φράκτες στο Πεδίο του Άρεως.....	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Σύγκριση του Πεδίου του Άρεως με το Vondel Park στην Ολλανδία92

5.1. Γενικά στοιχεία για το Vondel Park	92
5.2. Σύγκριση του Πεδίου του Άρεως της Αθήνας με το Vondel Park της Ολλανδίας	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Συμπεράσματα και Προτάσεις	102
6.1. Παρούσα κατάσταση και προοπτικές του Πεδίου του Άρεως	102
6.2. Ιδέες – Προτάσεις	104
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	108
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	111

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στην Αθήνα από τον Νοέμβριο του 2008 μέχρι και τον Νοέμβριο του 2009. Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για την απόκτηση του πτυχίου μας και διεξήχθη κατά το 6^ο και 7^ο έτος της φοίτησής μας ως προπτυχιακές φοιτήτριες στο τμήμα Πολιτικών και Δομικών Έργων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πειραιά. Με την υποστήριξη και επίβλεψη των υπευθύνων καθηγητών μας, κα Καλλιόπης Βαρελίδου και του κ. Γεωργίου Βαρελίδη, τους οποίους και ευχαριστούμε θερμά, καταφέραμε να φέρουμε εις πέρας την εργασία αυτή.

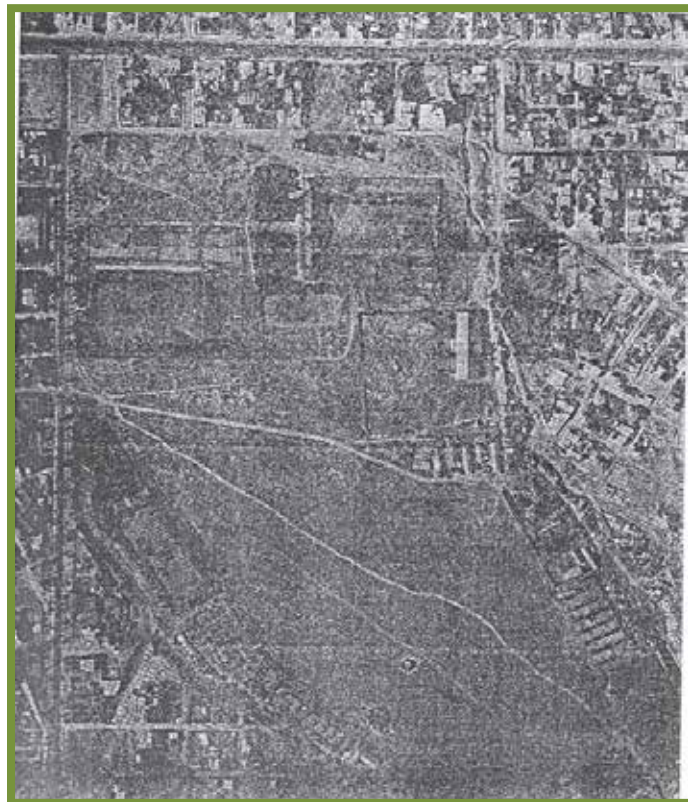
Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι **βιβλιογραφική και ερευνητική**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Ιστορική Αναδρομή και Τεχνικά Χαρακτηριστικά

1.1 Α' Περίοδος: 1870-1924

Το Πεδίον του Άρεως αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο κεντρικό κήπο και πνεύμονα πρασίνου της Αθήνας όπου συνυπάρχουν αρμονικά η τέχνη και η φύση.

Τα 476 στρέμματα και 800 τετραγωνικά μέτρα, που συμπεριλαμβάνουν και την αποκαλούμενη έκταση Φινόπουλου καθώς και το δάσος των Ευελπίδων, μαζί με τον Εθνικό κήπο, πρωτοστατούν και κυριαρχούν επιβλητικά, προσπαθώντας καθημερινά να απορροφήσουν το μεγαλύτερο μέρος των ρύπων του κέντρου της Αθήνας¹. Στην εικόνα 1 φαίνεται η εναέρια άποψη του Πεδίου του Άρεως προτού διαμορφωθεί στο πάρκο που γνωρίζουμε σήμερα.

Εικ.1 Εναέρια άποψη του Πεδίου του Άρεως προτού διαμορφωθεί σε πάρκο

¹ Μαρκάρα Π., «Πεδίον του Άρεως- Η ιστορία του» άρθρο του περιοδικό *ΤΕΕ*, τεύχος 2503, σελ.58-59, 2004

Το Πεδίον Άρεως πήρε το όνομά του από το Ρωμαϊκό Campus Martius. Στην αρχαία Ρώμη αποτελούσε την κατωφέρεια της αριστερής όχθης του Τίβερη, έξω από την εντός των τειχών πόλη και ήταν μεγάλος χώρος στον οποίο γίνονταν οι συγκεντρώσεις των ενόπλων εκατονταρχιών. Από το ρωμαϊκό Πεδίον του Άρεως ονομάστηκαν πολλές πλατείες σε σύγχρονες μεγάλες πόλεις. Επί βασιλεία Όθωνος, μπροστά στο ναό των Ταξιαρχών και προς την οδό Μαυρομματαίων, φιλοξένησε τους Στρατώνες του Ιππικού.

Ο ναός των Αγ. Ταξιαρχών (εικόνα 2) χτίστηκε το 1870 και απετέλεσε το πρώτο κτίσμα που χτίστηκε στο Πεδίο.

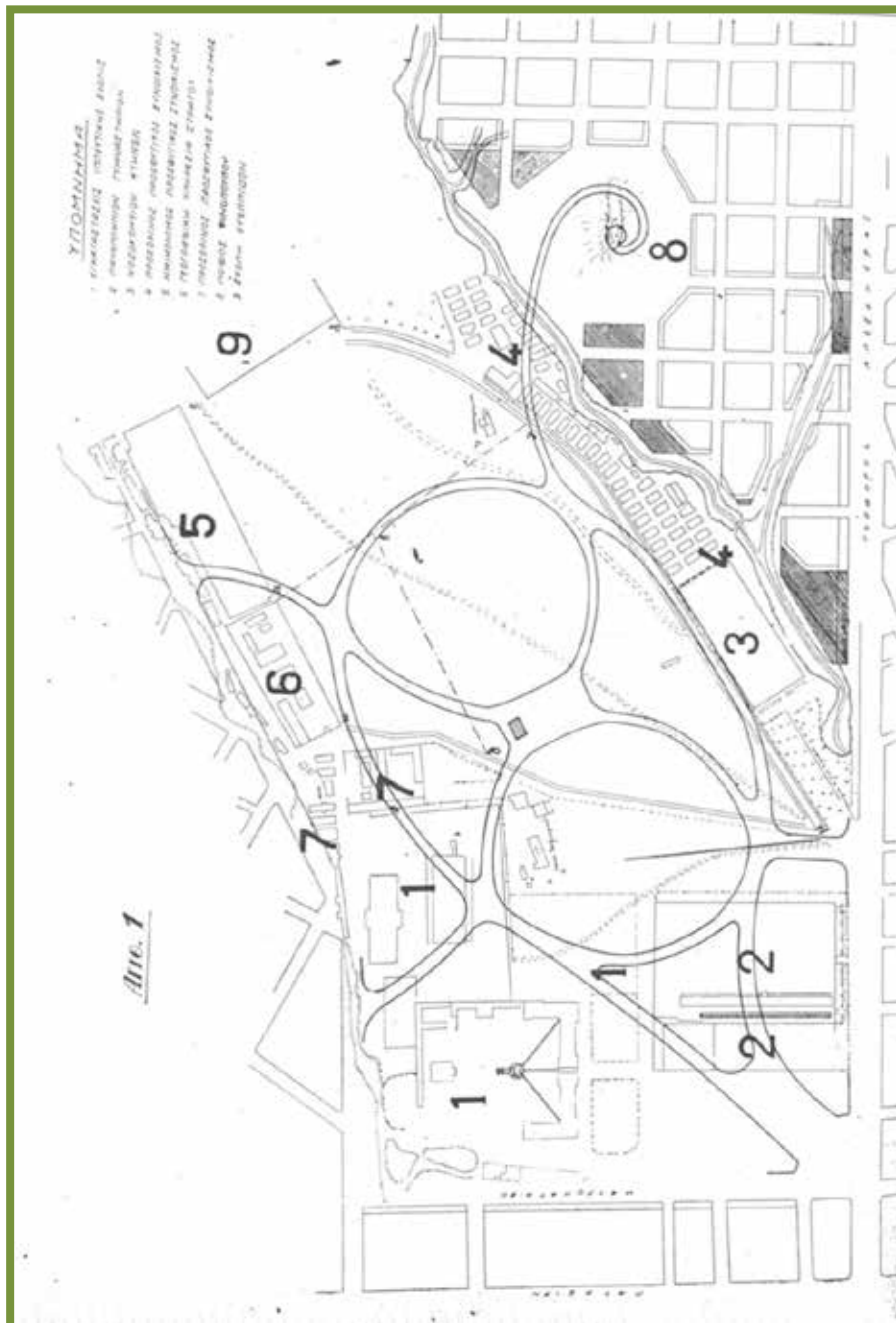

Εικ.2 Ο Ναός των Αγ. Ταξιαρχών

Αργότερα και μέχρι το 1880 αποτελούσε τόπο υπαίθριας συγκέντρωσης του κοινού για περίπατο και αναψυχή. Ειδικά τα Κυριακάτικα μεσημέρια και τις γιορτές αποτελούσε χώρο περιπάτου για τους Αθηναίους και τους Βασιλείς. Στη πλατεία του ναού των Ταξιαρχών υπήρχε στημένη μια εξέδρα μουσικής σε πολυγωνικό σχήμα, όπου παιάνιζε η φιλαρμονική. Από εκεί προήλθε και το όνομα της όμορης γειτονιάς «Πολύγωνο».

Με το Βασιλικό Διάταγμα της 23ης Ιουλίου 1887 η έκταση του Πεδίου του Άρεως εντάσσεται στο Σχέδιο πόλεως και χαρακτηρίστηκε ως μη οικοδομήσιμος κοινόχρηστος χώρος, ενώ στο σχέδιο προβλεπόταν η λεωφόρος Αλεξάνδρας σαν όριο της πόλεως. Η έκταση αυτή μέχρι τα Τουρκοβούνια χαρακτηρίστηκε αναδασωτέα

έκταση. Το σχέδιο αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Κατά παράβαση του Σχεδίου κατασκευάστηκαν στις δεκαετίες που ακολουθούν το Νοσοκομείο Κτηνών, τα κτίρια της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού, διάφοροι ημιμόνιμοι και προσωρινοί προσφυγικοί συνοικισμοί, καφενεία, γκαράζ, ιδιωτικό σχολείο, κ.ά. Στο διάγραμμα 1 παρατηρούμε τις θέσεις που είχαν μερικές από τις εγκαταστάσεις που κατασκευάστηκαν πριν την σημερινή διαμόρφωση του Πεδίου του Άρεως.

Διάγραμμα 1: Οι εγκαταστάσεις που χτιστήκαν κατά καιρούς πριν τη διαμόρφωση του Άλσους.

Λίγες μέρες αργότερα με απόφαση του βασιλιά Γεωργίου του Α΄ (ΦΕΚ 201), την 27^η/7/1887, το Πεδίον του Άρεως εντάχθηκε στο σχέδιο πόλεως, το οποίο ρύθμιζε το χώρο του πάνω στο αντίστοιχο σχεδιάγραμμα, με ερυθρές εστιγμένες γραμμές. Το σχεδιάγραμμα αυτό δείχνει επακριβώς το χώρο του Πεδίου του Άρεως, ο οποίος αρχίζει από τη Λεωφόρο Πατησίων και τελειώνει ψηλά στο βουνό του Πολυγώνου.

Ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄, λαμβάνοντας υπόψη και τις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Αθηνών και αφού συμφώνησε μαζί τους όλο το τότε Υπουργικό Συμβούλιο, χρησιμοποίησε μια άτυχη έκφραση αποκαλώντας το πάρκο «Πλατεία Άρεως».

Στα χρόνια επίσης του Γεωργίου Α΄ λειτούργησε στο Πεδίον του Άρεως Ιππευτική Σχολή (πυρπολήθηκε το 1944, στα Δεκεμβριανά).

Δυο χρόνια αργότερα από τις ληφθείσες διατυπώσεις με το υπ' αριθμό φύλλο 229 της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως στις 10/12/1902 ο ίδιος ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄ διόρθωσε τον όρο πλατεία Πεδίου του Άρεως. Κηρύσσει το Πεδίον του Άρεως δασωτέα περιοχή, η οποία ανήκει στο Δημόσιο, και δίνει το όνομα: «Έκταση Πεδίου του Άρεως» ή «Πολύγωνο» όπου βρίσκονται οι στρατώνες του Ιππικού (έκταση 476 στρ.) και η Σχολή των Ευελπίδων (έκταση 800 m²).

1.2 Β' Περίοδος: 1924-1944

Το 1924 η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, με τη σύμφωνη γνώμη του ΥΠΕΧΩΔΕ, παραχώρησε στον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο τη χρήση 5,6 γειτονικών στρεμμάτων για τις ανάγκες των αθλητικών του εγκαταστάσεων μετά την απαλλοτρίωση του οικοπέδου στη συμβολή των οδών Πατησίων και Αλεξάνδρας, δεσμεύοντάς τον να μην πειράξει το πράσινο που υπήρχε στην έκταση.

Κατά διαστήματα υπήρξαν σκέψεις και προτάσεις για την ανέγερση και άλλων κτισμάτων. Μία από αυτές ήταν να ανεγερθεί και Ηρώο του Εθνικού Αγώνα. Για τη θεμελίωσή του πραγματοποιήθηκε γιορτή ενώ για το σκοπό τούτο στάλθηκαν από διάφορες πόλεις της Ελλάδας κυβόλιθοι σαν ένδειξη συμμετοχής τους στο έργο.

Στην προσπάθεια να διαφυλαχθεί όλο αυτό το υλικό που είχε συσσωρευτεί περιφράχθηκε όλος ο χώρος έξω από τα όρια των εγκαταστάσεων του Πανελληνίου.

Με το υπ' αριθμόν 196 φύλλο της 12^{ης}/6/1926 της Εφημερίδας της Κυβέρνησης η τότε κυβέρνηση, αποτελούμενη από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Θεόδωρο Πάγκαλο, και το αντίστοιχο Υπουργικό συμβούλιο, η οποία σκόπευε να εγκαταστήσει πλυντήρια, αποφασίζει και διατάσσει στο άρθρο 1 του παρόντος «Περί Δημοσίων δεντροστοιχιών και κήπων Αθηνών» ότι το κράτος αναλαμβάνει τις δαπάνες συντήρησης των δεντροστοιχιών και συγκεκριμένα: «τον καθαρισμό, το πότισμα, τη συντήρηση και τη βελτίωση των κήπων, την πρόσληψη των απαιτούμενων υπαλλήλων, φυλάκων, εργατών, τη σύνταξη του προϋπολογισμού δαπανών και προτείνει στο αρμόδιο Υπουργείο Γεωργίας μέτρα προς εξεύρεση πόρων, χρησιμοποιούμενους αποκλειστικώς για εγκαταστάσεις συντήρησης και επέκτασης των δεντροστοιχιών και κήπων».

Στις 18/5/1927 συγκροτήθηκε η Επιτροπή Δημοσίων Κήπων και Δεντροστοιχιών και δόθηκε προτεραιότητα στη διαμόρφωση του Πεδίου του Άρεως, αφού το διεκδικούσαν για κατασκευή Δικαστικού Μεγάρου και Εθνικού Θεάτρου, ενώ η αγγλική εταιρεία ηλεκτροφωτισμού και ηλεκτρικής ενέργειας «Power» χρησιμοποιούσε το χώρο για να πετάει τα προϊόντα εκσκαφής από τη σήραγγα του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου Αθηνών- Πειραιώς. Τα περισσότερα χώματα του Πεδίου του Άρεως, όπως φαίνονται στην αεροφωτογραφία του 1929 (εικόνα 3), ήταν ακατάλληλα για καλλιέργεια.

Εικ. 3 Αεροφωτογραφία του 1929 που απεικονίζει το Πεδίο του Άρεως²

² *Τεχνικά Χρονικά*, σελ. 1056, 1938

Το 1933 η επιτροπή συγκρότησε σώμα με πρόεδρο τον Πέτρο Καλλιγά ο οποίος έσωσε τον Εθνικό Κήπο που εκείνη την εποχή κινδύνευε να καταστραφεί και με τα λίγα χρήματα από το Υπουργείο Γεωργίας να τον βελτιώσει. Συγκεκριμένα, η επιτροπή απαρτιζόταν από τους: Π. Καλλιγά, τους αρχιτέκτονες Α. Μεταξά και α. Ζάχο, από τον καθηγητή του Πολυτεχνείου Ε. Κριεζή, τον διευθυντή του Υπουργείου Δημοσίων Έργων Α. Δημητρακόπουλο (εικόνα 4), τον καθηγητή της Ανώτατης Γεωπονικής Σχολής Π. Αναγνωστόπουλο, τον προϊστάμενο Τεχνικών Υπηρεσιών Δ. Αθηναίων η. Κριμπά, τον γεωπόνο Π. Δεκάζο, τον καλλιτέχνη Ι. Κεφαλληνό και τον Π. Οικονόμου. Ο Δημητρακόπουλος συνέταξε το Γενικό Σχέδιο του Άλσους το οποίο εγκρίθηκε από την επιτροπή (εικόνα 5).

Εικ.4 Ο Διευθυντής του Υπουργείου Δημοσίων Έργων Α. Δημητρακόπουλος

Εικ.5 Οι πρωτεργάτες του Άλσους Αθηνών³

³ Βοσυνιώτης Ν, *Το άλσος Αθηνών*, σελ. 6, 1949

Το 1933 η επιτροπή αποφάσισε να κάνει έναρξη των εργασιών φυτεύσεως του Πεδίου του Άρεως, βάσει του σχεδίου Καλλιγά. Ολόκληρος ο αθηναϊκός τύπος και κυρίως η εφημερίδα «Έθνος», της οποίας Διευθυντής και ιδιοκτήτης ήταν ο Σπ. Νικολόπουλος (Αντιπρόεδρος της επιτροπής), υποστήριξε την προσπάθεια. Η επιτροπή είχε ανυπέβλητα διοικητικά προβλήματα και έλλειψη χρημάτων. Το 1933-34 το Υπουργείο Πρόνοιας αποφάσισε να ιδρύσει πολυκατοικίες προσφύγων στο μεγαλύτερο μέρος του Πεδίου του Άρεως.

Η πολύτιμη αυτή περιοχή είχε μετατραπεί σε ένα εγκαταλελειμμένο οικόπεδο, ενώ οι στρατιωτικές υπηρεσίες την είχαν χαρακτηρίσει, αδικαιολόγητα, «στρατιωτική περιοχή για γυμνάσια».

Το 1934⁴ με τη συμβολή του εκδότη της εφημερίδας *Έθνος* Σπύρου Νικολόπουλου και του μηχανικού Πέτρου Καλλιγά, το πάρκο σώθηκε από διεκδικήσεις με τη διαμόρφωση του κοινόχρηστου άλσους (Ν. 6171/1934) επί της υπουργίας Πέτρου Ράλλη. Την ίδια χρονιά με το ΦΕΚ 133 της 16^{ης} Οκτωβρίου, ο υπουργός Γεωργίας Θεοτόκης κήρυξε αναδασωτέα την ευρύτερη περιοχή του Λεκανοπεδίου Αττικής όπου συμπεριλαμβάνεται και το Πεδίο του Άρεως. Αφού βρέθηκε συμβιβαστική λύση για το θέμα του Πανελληνίου γυμναστηρίου εξετάστηκαν πολλές εναλλακτικές προτάσεις σχετικά με το σχεδιασμό του έργου. Το χρονοδιάγραμμα κατασκευής του έργου προέβλεπε εργασίες σε βάθος 2 χρόνων, οι οποίες θα ολοκλήρωναν τα 7/10 του συνόλου εργασιών. Από τα υπόλοιπα 3/10 το 1/10 θα πραγματοποιούταν μετά την απομάκρυνση των εγκαταστάσεων της ιππευτικής σχολής και του νοσοκομείου των κτηνών οπότε θα ολοκληρώνονταν και η μεταφορά του Πανελληνίου γυμναστηρίου στη νέα θέση του στη συμβολή των οδών Μαυρομματαίων και Κοδριγκτόνος καταλαμβάνοντας ίση έκταση όση και στην προηγούμενη θέση που κατείχε. Τα υπόλοιπα 2/10 θα πραγματοποιούνταν στο απώτερο μέλλον μετά την απομάκρυνση των εγκαταστάσεων της Γεωγραφικής Υπηρεσίας.

Οι βασικές αρχές για τη διαμόρφωση του Πεδίου του Άρεως, τις οποίες συνέταξε η επιτροπή και έγιναν δεκτές, ήταν οι ακόλουθες:

⁴ Τσαλαπάτα Κ., «Άλσος Πεδίο του Άρεως», άρθρο του περιοδικού *Ανοιχτή Αγορά*, 2005

- ✚ Ολόκληρος ο χώρος που από το εγκεκριμένο σχέδιο πόλης προβλεπόταν ως μη οικοδομήσιμος να διατεθεί για πράσινο με εξαίρεση μόνο την απαραίτητη περιοχή για ασκήσεις των Ευελπίδων.
- ✚ Στην κοινή χρήση να δοθεί και ο λόφος Φινόπουλου (εικόνα 6) και να ενωθεί με το Πεδίο του Άρεως.

Εικ.6 Λόφος Φινόπουλου

- ✚ Να επιτραπεί η κατασκευή κέντρου αναψυχής υπό ορισμένους αυστηρούς περιορισμούς.
- ✚ Σε όλο το χώρο του Πεδίου πρέπει να επιτρέπεται κυκλοφορία μόνο των πεζών.
- ✚ Η οδός που οδηγεί στη Σχολή Ευελπίδων και προς τις δυτικές συνοικίες να μετατοπισθεί ανατολικότερα στους πρόποδες του λόφου Φινόπουλου.
- ✚ Το Πανελλήνιο γυμναστήριο να μεταφερθεί στη συμβολή των οδών Μαυρομματαίων και Κοδριγκτώνος.
- ✚ Οι εκκλησίες που υπάρχουν μέσα στην έκταση του Πεδίου να παραμείνουν ως παρεκκλήσια και να μην χρησιμοποιούνται για κηδείες.
- ✚ Να απομακρυνθούν τα προσφυγικά και τα στρατιωτικά κτίρια πλην της σχολής Ευελπίδων.

≠ Οι αποθέσεις χωμάτων που είναι κατάλληλες να μεταφερθούν για φύτευση.

Ο σχεδιασμός είχε στόχο:

- ∅ Τη διαμόρφωση του Πεδίου Άρεως σε δημόσιο κήπο με διαφορετική ρυμοτομία από εκείνη της πόλης.
- ∅ Την εξασφάλιση εντός των χώρων του πρασίνου χώρων περιπάτου.
- ∅ Εντοπισμό των θέσεων θέας προς το Λυκαβηττό και την Ακρόπολη και τη δημιουργία πλατωμάτων και δυο αναψυκτηρίων διαφορετικής κλίμακας.
- ∅ Τη χρήση κατάλληλων φυτεύσεων.
- ∅ Την αρμονική του σύνδεση με την πόλη, ώστε να αποτελεί ένα ενιαίο λειτουργικό σύνολο συνδεδεμένο με τις κύριες αρτηρίες της πόλης.

Η είσοδος από την πλατεία Αιγύπτου επί της οδού Μαυρομματαίων αποφασίστηκε να είναι η κύρια είσοδος με μορφή και διαστάσεις ανάλογες του ρόλου της αλλά και να προσφέρεται και σαν σταθμός μικρού περιπάτου.

Στον αρχικό σχεδιασμό προβλεπόταν η διάκριση των παρακάτω τεσσάρων τμημάτων:

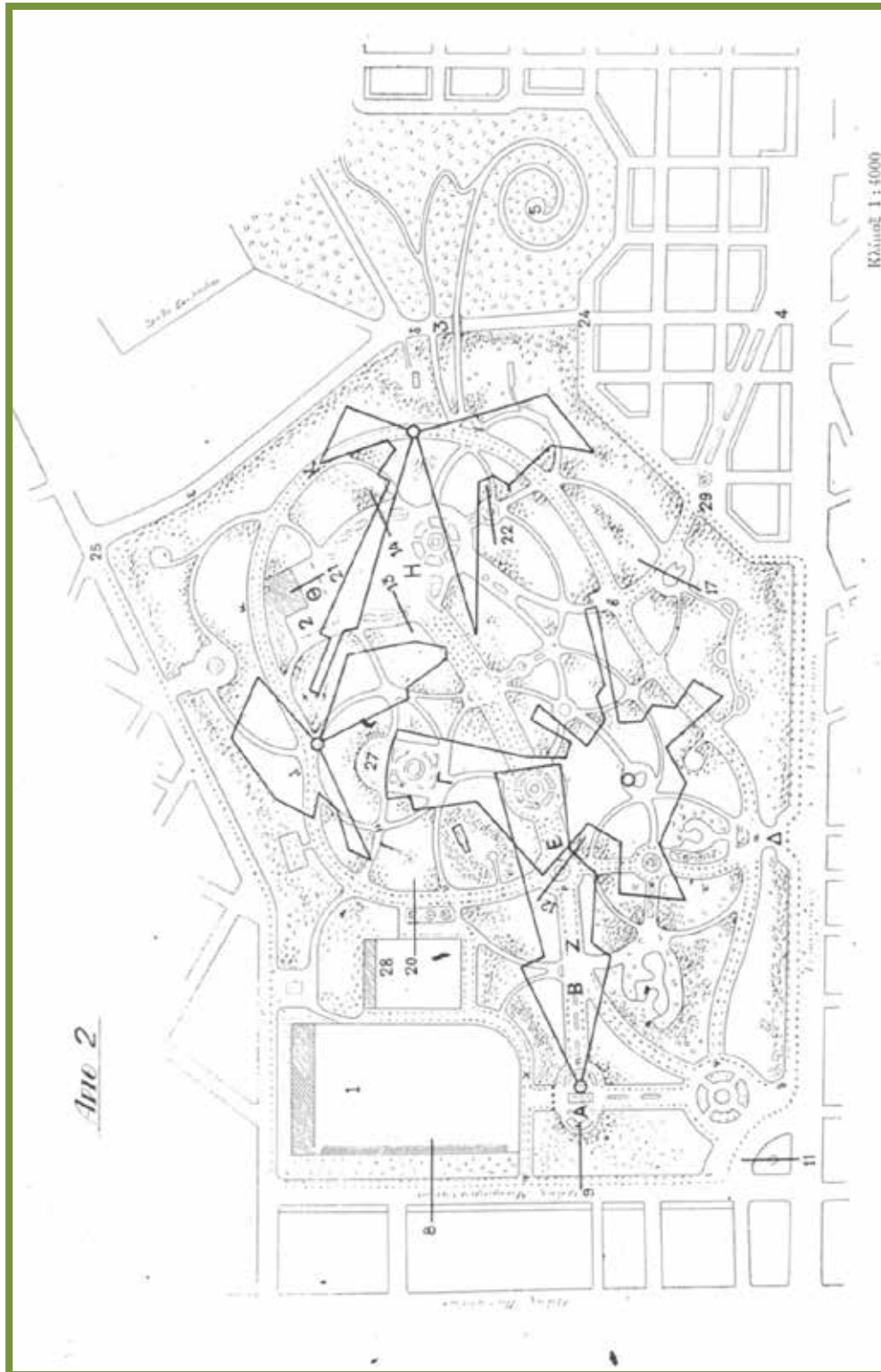
- ≠ Το αθλητικό κέντρο
- ≠ Το τμήμα της παιδικής χαράς
- ≠ Το κέντρο του ήρεμου κέντρου συγκέντρωσης
- ≠ Το τμήμα του πολυθόρυβου χώρου συγκέντρωσης

Τελικά:

- ≠ Προβλέφθηκε η περίφραξη του κήπου με δυνατότητα να κλείνει όταν επιβάλλεται από τις καιρικές συνθήκες.
- ≠ Θεωρήθηκε απαραίτητη η υπόγεια διέλευση των δικτύων του ηλεκτρικού ρεύματος και η δημιουργία δικτύου ύδρευσης συνδεδεμένου με το δίκτυο της πόλης καθώς και η δημιουργία δικτύου απορροής οβριών στους βασικούς άξονες κυκλοφορίας.

- ✚ Οι πλατιές αρτηρίες του κήπου (δενδροστοιχίες περιπάτου) να κατασκευαστούν με ημιμόνιμο οδόστρωμα με κράσπεδα και ρείθρα.

Στο διάγραμμα 2 παρουσιάζεται ο σχεδιασμός του Πεδίου του Άρεως το 1934.

Διάγραμμα 2: Σχεδιασμός του Πεδίου του Άρεως το 1934

Το 1934 (ΦΕΚ 303 24/12/2003, Ν. 3208, άρθρο 1, παράγραφος 18 σε συνδυασμό με το ΦΕΚ 289, Α.Ν. 998 28/29/12.1979) ανατίθεται στα μέλη του Σωματείου Ελλήνων Γλυπτών η φιλοτέχνηση δεκαέξι μαρμάρινων προτομών ηρώων του 1821 που κοσμούν σήμερα τη Λεωφόρο των Ηρώων (στιν εικόνες 7α, β, γ φαίνονται μερικές από αυτές).

(α)

(β)

(γ)

Εικ.7 Προτομές Ηρώων του 1821 στη Λεωφόρο Ηρώων. Όπου (α) ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, (β)ο Μάρκος Μπότσαρης και (γ) η Μπουμπουλίνα

Το 1935, το τότε υπουργείο Συγκοινωνιών διέθεσε 7 εκατομμύρια δραχμές έναντι της προϋπολογισθείσας δαπάνης 30 εκατομμυρίων για την αποπεράτωση του πάρκου.

Η денτροφύτευση άρχισε το 1935 (εικόνες 8 και 9), βάσει νέου σχεδίου του Αν. Δημητρακόπουλου, και σταδιακά ολοκληρώθηκε μέχρι το 1940 στα ελεύθερα από κτίσματα τότε μέρη του πάρκου.

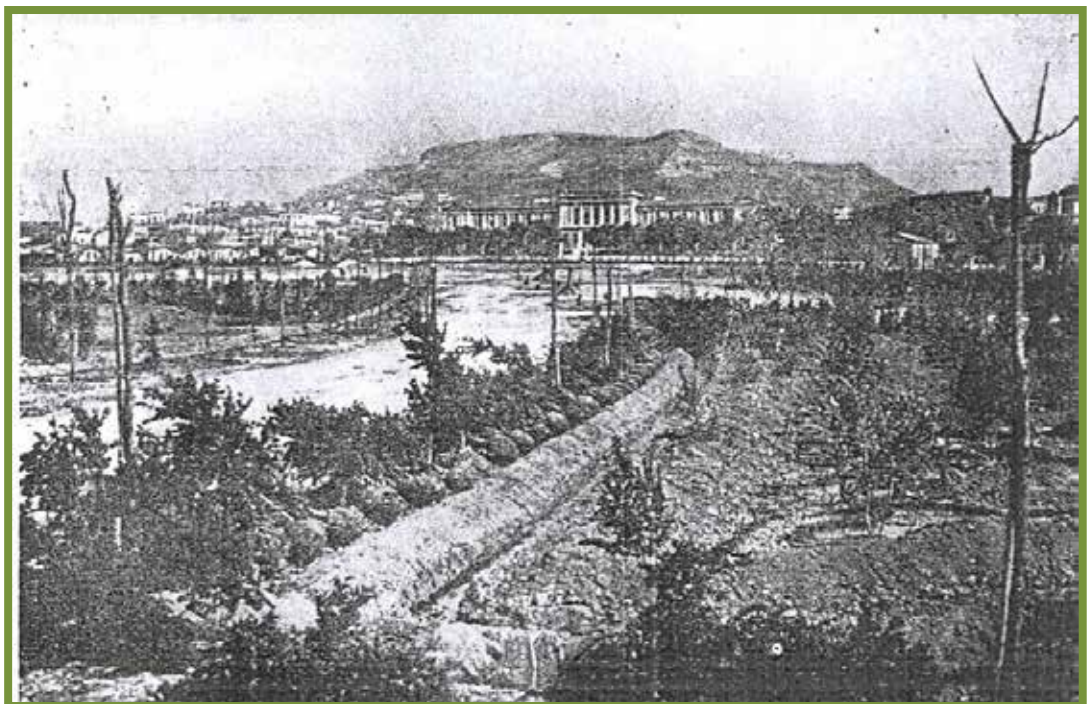

Εικ.8 Δεντροφύτευση στο Πεδίον του Αρεως το 1935

Εικ.9 Αποψη από Σχολή Ευελπίδων προς Λεωφόρο Πατησίων το 1935⁵

Στις εικόνες 9 και 10 παρουσιάζονται οι εργασίες στο Πεδίον του Άρεως, όπως αυτές εξελίχθηκαν σταδιακά τα δύο επόμενα χρόνια.

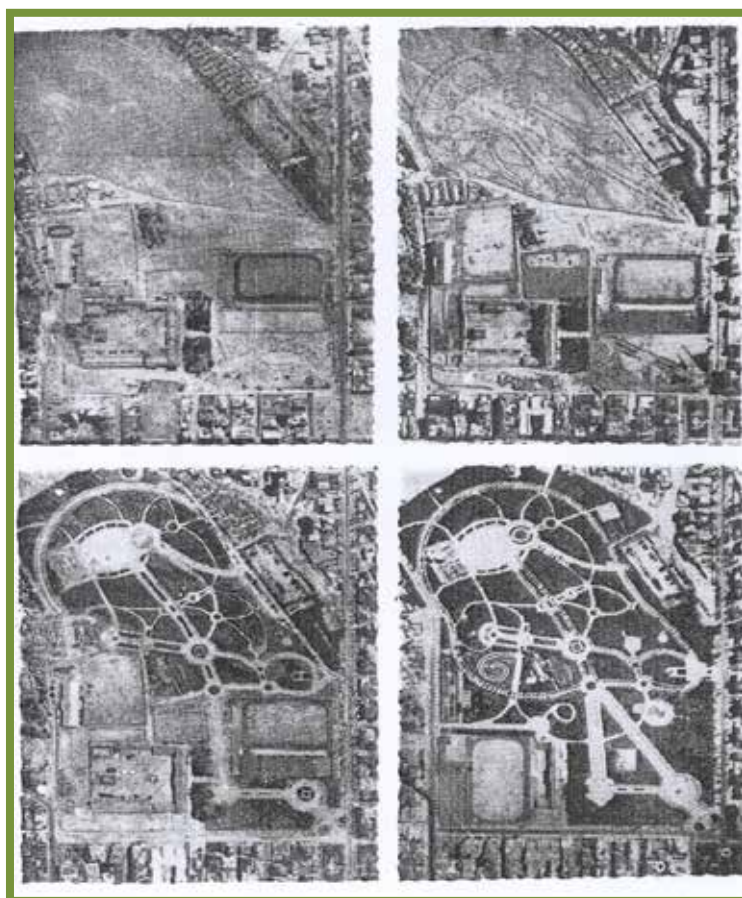
Εικ.10 Αποψη προς Σχολή Ευελπίδων το 1936

⁵ *Τεχνικά Χρονικά*, σελ. 435, 1935

Εικ.11 Αεροφωτογραφία του Πεδίου του Άρεως το 1937

Όπως φαίνεται παραστατικά στις εικόνες 11, 12 η αισθητική αλλαγή που παρουσιάζει το Άλσος από τη μία χρονιά στην άλλη είναι ιδιαίτερα εμφανής.

Εικ.12 Διάφορα στάδια αναπλάσεως του Άλσους

Στις 9/10/1938 ο πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς έκανε τα αποκαλυπτήρια του ορειχάλκινου έφιππου ανδριάντα του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄ (εικόνα 13) στην κεντρική είσοδο. Το έργο, συνολικού κόστους περίπου 10.000.000 δρχ, είχε φιλοτεγήσει στην Ιταλία ο γλύπτης Φραντσέσκο Παρίζι, ενώ ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ανήκει στον επίσης, Ιταλό αρχιτέκτονα Κωνσταντίνο Βετριάνι.

Εικ.13 Το άγαλμα του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄

Το 1939 καθορίζεται η τελική θέση του Γυμναστηρίου του Πανελληνίου, καθώς μεταφέρεται από τη θέση Α στη θέση Β. Ολόκληρος ο χώρος Α θα μεταβληθεί σε άλσος (εικόνα 14).

Εικ.14 Α. Παλαιά θέση Γυμναστηρίου και Β. Νέα θέση Γυμναστηρίου

Η δεντροφύτευση και η ανάπλαση συνεχίστηκε επί κυβερνήσεως Μεταξά μέχρι το 1940 (εικόνα 15). Από το 1940 μέχρι το 1944, δηλαδή κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, το πάρκο σχεδόν εγκαταλείφθηκε.

Εικ.15 Αεροφωτογραφία του Πεδίου το 1940

1.3 Γ' Περίοδος: 1945-2004

Από το 1945 άρχισε η συντήρηση του πάρκου. Την ίδια εποχή έγιναν διάφορα τεχνικά έργα: αρδευτικό δίκτυο, ηλεκτροφωτισμός με μαντεμένιες κολώνες σε βάσεις μαρμάρου και σιδερένια με υαλοπίνακες φωτιστικά, καθίσματα, συντριβάνια, οίκημα του γραφείου/ διοίκησης, το αναψυκτήριο Green Park και το περίπτερο Γαρδένια. Ο Νικ. Βοσυνιώτης ήταν υπεύθυνος για τη συντήρηση του Πεδίου και επόπτευε τις εργασίες (εικόνα 16).

Εικ.16 Ο Ν. Βοσυνιώτης υπεύθυνος για τη συντήρηση του Πεδίου το 1949

Από το 1950 ξεκινάει τη σταδιοδρομία του στο θερινό αναψυκτήριο «Άλσος», μέσα στο χώρο του Πεδίου του Άρεως, ο κονφερασιέ, ηθοποιός, συγγραφέας και θηρευτής «νέων ταλέντων» Γιώργος Οικονομίδης (εικόνα 17) ενώ στο Green Park (εικόνα 18) κυριαρχούσε ο κονφερασιέ Όμηρος Αθηναίος.

*Εικ.17 Ο Γιώργος Οικονομίδης πρωτεργάτης του θεάτρου Άλσους
(Πηγή: www.greenrebels13.com/page5.html)*

Εικ.18 Η πρόσοψη του Αναψυκτηρίου Green Park

Στη θέση του πάρκου όπου μέχρι πριν λίγες δεκαετίες οι παλιοί Αθηναίοι έβλεπαν τους στάβλους της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας Στρατού τοποθετήθηκε το 1952 το μαρμάρινο άγαλμα της Προμάχου Αθηνάς για το ηρώο των πεσόντων στην Ελλάδα Βρετανών, Αυστραλών και Νεοζηλανδών στις μάχες 1941- 45 (εικόνα 19). Πρόκειται για έργο ακαδημαϊκό του Βάσου Φαληρέα σε αρχιτεκτονικό σχεδιασμό Φαίδωνος και Έθελ Κυδωνιάτη. Την επίσης, μαρμάρινη λέαινα στη βάση της ιδιαίτερα ψηλής στήλης του μνημείου είχε φιλοτεχνήσει ο Αθανάσιος Λημναίος.

Εικ.19 Το άγαλμα της Θεάς Αθηνάς και του Λέοντα

Στην εικόνα 20 βλέπουμε από ψηλά την εικόνα του Πεδίου του Άρεως στα τέλη της δεκαετίας του '50.

Εικ.20 Αεροφωτογραφία του Πεδίου το 1959

Τη δεκαετία του 1960 δημιουργήθηκε το θερινό θέατρο του Πεδίου του Άρεως κοντά στην λεωφόρο Αλεξάνδρας το οποίο ανήκε στον ηθοποιό Μάνο Κατράκη και ονομαζόταν Κηποθέατρο. Επί δικτατορίας ο ηθοποιός απομακρύνθηκε και το 1975 το πήρε η Αλίκη Βουγιουκλάκη που το ονόμασε θερινό θέατρο «Αλίκη». Αργότερα, τα καλοκαίρια, το Θέατρο «Αλίκη» πρόσφερε ψυχαγωγία στους Αθηναίους.

Το 1981 το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, με επικεφαλής τον Ευάγγελο Αβέρωφ-Τοσίτσα, χρηματοδότησε την ανέγερση μνημείου για τον Ιερό Λόχο 1942-45 με επιγραφική πλάκα προς τιμήν του στρατηγού Τσιγάντε στο Πεδίον του Άρεως (εικόνα 21). Πρόκειται για τη στήλη που σχεδίασε ο Ιερολοχίτης λοχαγός Ι.Κ. Μανέτας και φιλοτέχνησε ο Νικόλας Ι. Βαλάκας. Τα ορειχάλκινα μέρη της δούλεψαν ο Πέτρος Μωραΐτης και ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

Εικ.21 Το Μνημείο του Ιερού Λόχου

Η τελευταία διαμόρφωση της πλατείας Πρωτομαγιάς (εικόνα 22, επόμενη σελίδα) με την κατασκευή και του υπογείου χώρου στάθμευσης και η σύγχρονη βύθιση και κάλυψη της οδού Μουστοξύδη πραγματοποιήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70 (εικόνα 23, επόμενη σελίδα).

Εικ.22 Η πλατεία Πρωτομαγιάς και η σχολή Ευελπίδων

Εικ.23 Η υπογειοποιημένη οδός Μουστοζύδη

Την ίδια εποχή ο κεντρικός άξονας αποκτά ασφαλτοστρωμένη επιφάνεια (εικόνα 24, επόμενη σελίδα) καθώς επίσης και ο περιφερειακός δακτύλιος και το τριτεύον δίκτυο πεζοδρόμων.

Εικ.24 Ασφαλτοστρωμένος πεζόδρομος στο Πεδίο(κατασκευή μέσα δεκαετίας '70)

Το κύριο χαρακτηριστικό του δικτύου κίνησης αποτελούνταν από μη ιεραρχημένους και μονότονους ασφάλτινους δρόμους με κράσπεδα και εκατέρωθεν χωμάτινα πεζοδρόμια που οριοθετούνται από τις περιοχές πρασίνου.

Με το Π.Δ. 98/2000 Φ.Ε.Κ. 85 Δ'/15-03-2004 η διεύθυνση, συντήρηση, επέκταση και η εκμετάλλευση του Πεδίου του Άρεως μεταφέρονται στη Διευρυμένη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών- Πειραιώς.

1.4 Δ' Περίοδος: 2004- Σήμερα

Πριν από τους Ολυμπιακούς αγώνες συντηρήθηκε ένα μέρος του κεντρικού άξονα. Επίσης, αφαιρέθηκε η ασφαλτος μέχρι το ύψος της κεντρικής πλατείας και αντικαταστάθηκε με κυβόλιθους (οικολογικό υλικό).

Το Μάρτιο του 2008 ξεκίνησε το έργο ανάπλασης του Πεδίου, ύψους 9.150.000 ευρώ (εικόνα 25,επόμενη σελίδα) που εντάχθηκε στο Γ' ΚΠΣ. Η διάρκειά του αναμενόταν να είναι ένας χρόνος. Επρόκειτο για το πιο φιλόδοξο σχέδιο ανάπλασης, του οποίου υπεύθυνοι αρχιτέκτονες ήταν ο Χ. Μπουγαδέλης και ο Α.Τομπάζης (εικόνα 26, επόμενη σελίδα).

Η προϊστάμενη αρχή είναι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών- Πειραιώς, με διευθύνουσα υπηρεσία τη Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχίας Αθηνών (Τμήμα Εκτέλεσης Έργων). Ανάδοχος του έργου είναι η τεχνική εταιρεία: Α. Καπετανίδη Α.Τ.Ε.Ε.

Εικ.25 Προϋπολογισμός ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως

Εικ.26 Οι υπεύθυνοι Αρχιτέκτονες για την ανάπλαση: Μπουγαδέλης Χ και Τομπάζης Α.

(Πηγή: <http://www.aluminium.gr/pdf/06-09/080-081.pdf>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Καταγραφή Προβλημάτων στο Πεδίο του Άρεως

Για να μπορεί ένας χώρος πρασίνου να είναι πραγματικά ελεύθερος, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένος από άλλες χρήσεις και ταυτόχρονα η πρόσβαση σε αυτόν να είναι ελεύθερη για το κοινό. Τα προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί στο Πεδίο του Άρεως περιορίζουν την χρήση του αυτή, με αποτέλεσμα να περιορίζεται και ο χώρος για τους γονείς, τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τους περαστικούς. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ιεραρχικά⁶ με βάση την κρισιμότητά τους, ως εξής:

- ✚ Καταπατήσεις
- ✚ Προβλήματα Διαχείρισης
- ✚ Προβλήματα Καθαριότητας και συντήρησης
- ✚ Προβλήματα αστέγων – ναρκομανών – μεταναστών
- ✚ Προβλήματα στο Πράσινο
- ✚ Προβλήματα Πρόσβασης στο Πεδίο του Άρεως

Έτσι, με την συνεχόμενη σε συχνότητα και ένταση συγκέντρωση δραστηριοτήτων ασύμβατων με την χρήση του Πεδίου του Άρεως ως ελεύθερου χώρου πρασίνου, το πρόβλημα επιδεινώνεται.

2.1 Καταπατήσεις

Εκτός από τις πολλές καταπατήσεις, που υπέστη παλαιότερα (θέατρα, ζαχαροπλαστεία, κτλ), τα τελευταία χρόνια έχει υποβαθμιστεί ακόμα περισσότερο με μία σειρά αυθαίρετων και ανεύθυνων επεμβάσεων.

Κυριότερη καταπάτηση είναι η επέκταση των εγκαταστάσεων του Πανελληνίου και η κατασκευή κλειστού γυμναστηρίου (εικόνα 27 α, β, επόμενη σελίδα), το οποίο αν και χαρακτηρίστηκε αυθαίρετο, κανένας από του αρμόδιους

⁶ Καφίδας Λ., «Εργασία Πολεοδομική και Οικιστική Ανάπτυξη», περιοδικό *ΤΕΕ*, Ιανουάριος 2005.

φορείς δεν φρόντισε ούτε να κατεδαφίσει, αλλά ούτε και να εισπράξει τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν. Το 2003 βεβαιώθηκαν νέες αυθαίρετες κατασκευές στο χώρο του Πανελληνίου Γ.Σ., εμβαδού μεγαλύτερου από 215τμ. Το γενικό πολεοδομικό σχέδιο Αθηνών (ΦΕΚ 80/19880) στο χώρο που έχει καταλάβει ο Πανελλήνιος προβλέπει μόνο πράσινο.

(α)

(β)

Εικ.27 Κλειστό γυμναστήριο Πανελληνίου.

Στο χώρο του Πεδίου, πραγματοποιούνται εμπορικές εκθέσεις (βιβλίων, φυτών και μικροπωλητών) οι οποίες ενώ έπρεπε να είναι προσωρινές, τελικά έχουν αποκτήσει μόνιμο χαρακτήρα. Η ύπαρξη τέτοιου είδους δραστηριοτήτων αφαιρούν τον χαρακτήρα του Πεδίου του Άρεως ως μνημείου, τουλάχιστον όπως είχε σχεδιαστεί κατά την ίδρυσή του.

2.2 Προβλήματα Διαχείρισης

- ✘ Η φύλαξη του πάρκου έχει τελείως εγκαταλειφθεί
- ✘ Ο φωτισμός, όπως παρατηρούμε και στις εικόνες που ακολουθούν (εικόνες 28, α-ζ) είναι ανεπαρκής, με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί συνθήκες κατάλληλες για εγκληματικές δραστηριότητες, κυρίως τις νυχτερινές ώρες.

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

(ζ)

Εικ.28 Στις εικόνες (α) έως (ζ) βλέπουμε τον ανεπαρκή φωτισμό στο Πεδίο του Άρεως.

≠ Έχει αναφερθεί η ανενόχλητη είσοδος αυτοκινήτων και μοτοσικλετών, που χρησιμοποιούν το πάρκο για διέλευση και στάθμευση (εικόνα 29, α-θ).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

(ζ)

(η)

(θ)

Εικ.29 Στις εικόνες (α) έως και (θ) βλέπουμε την στάθμευση αυτοκινήτων μέσα στο Πεδίον του Άρεως

2.3 Προβλήματα Καθαριότητας και συντήρησης

Ως ελεύθερος χώρος πρασίνου, υπάρχει δυσκολία εξεύρεσης πόρων για την ορθή λειτουργία και συντήρηση του Πεδίου. Επίσης, υπάρχουν διάσπαρτα απορρίμματα σε όλη την έκταση του Πεδίου με δυσκολίες αποκομιδής τους. Στα απορρίμματα περιλαμβάνονται: συσκευασίες τροφίμων, ποτών καθώς και απομεινάρια παράνομων σεξουαλικών συνενυρέσεων (εικόνα 30, α-ια).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

(ζ)

(η)

(θ)

(ι)

(ιβ)

(ια)

Εικ30 Στις εικόνες (α) έως και (ια) φαίνονται απορρίμματα μέσα στο Πεδίον

Φανερή είναι και η εικόνα μη συντήρησης των υπαρχόντων υλικοτεχνικών δομών (π.χ. παγκάκια, κάδοι απορριμμάτων κλπ.), γεγονός που καθιστά μη επισκέψιμο το πάρκο από τους κατοίκους της πόλης (εικόνες 31, α-στ και 32 της επόμενης σελίδας).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

Εικ.31 Στις εικόνες (α) έως και (στ) φαίνονται σπασμένα παγκάκια

Εικ.32 Κάδοι Κατεστραμμένοι

Εικόνες εγκατάλειψης και βεβήλωσης συναντάμε και στα μνημεία του Πεδίου πάνω στα οποία έχουν ζωγραφιστεί γκράφιτι και συνθήματα, ενώ σε μερικά από αυτά εναποτίθενται απορρίμματα (εικόνες 33, α-στ).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

Εικ.33 Στις εικόνες (α) έως και την (στ) φαίνεται η κατάσταση των μνημείων μέσα στο Άλσος

Επίσης, οι υπάρχουσες κτιριακές εγκαταστάσεις μέσα στο Πεδίο παρουσιάζουν μεγάλα προβλήματα.

Το **αναψυκτήριο Green Park** είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου με διακοσμητικά στοιχεία Art Nouveau. Είναι διώροφο κτίριο με υπόγειο. Οι προσθήκες στο σώμα είναι ελάχιστες. Η ποιότητα των κατασκευών στους υπαίθριους χώρους είναι πρόχειρη και αυθαίρετη (κιόσκια, υπαίθριες εγκαταστάσεις σερβιρίσματος). Μια εξωτερική σκάλα οδηγεί στο Δώμα του κτιρίου. Οι χώροι υγιεινής δεν προβλέπουν εξυπηρέτηση για ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Ο μηχανολογικός εξοπλισμός, τα μαγειρεία και οι χώροι συντήρησης τροφίμων είναι ανεπαρκής. Η μετατροπή του υπογείου σε χώρο διασκέδασης δεν πληρεί τις στοιχειώδεις προδιαγραφές λειτουργίας των αιθουσών συγκεντρώσεων. Τα κυριότερα προβλήματα που παρουσιάζει στις εγκαταστάσεις του είναι: σπασμένα παράθυρα και μάρμαρα, γκράφιτι, κατεστραμμένα ταβάνια και εσωτερικοί τοίχοι, μπάζα, σκουριασμένα κάγκελα (εικόνες 34, α-ι).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

(ε)

(στ)

(ζ)

(η)

(θ)

(ι)

Εικ.34 Στις εικόνες (α) έως (ι) φαίνεται η εσωτερική και εξωτερική απεικόνιση του αναψυκτηρίου Green Park

Το **αναψυκτήριο Γαρδένια**(εικόνα 35) είναι ένα μικρό ισόγειο κτίσμα που βρίσκεται στη σύγκλιση των αξόνων που ξεκινούν από την είσοδο της οδού Μαυρομματαίων Β. Κων/νου και την οδό Ηρώων. Βρίσκεται στο πρώτο πλάτωμα στο εσωτερικό του Πάρκου. Σήμερα είναι κλειστό και εγκαταλειμμένο και δεν χρησιμοποιείται πλέον παρόλο που είναι ένα πολύ καλά διατηρημένο κτίσμα από οπλισμένο σκυρόδεμα.

(α)

(β)

Εικ.35 Το περίπτερο Γαρδένια

Το **Θέατρο Άλσους** πρόκειται για το μεγαλύτερο σε έκταση και όγκο κτίριο του Πεδίου. Προοριζόταν για το βασικό αναψυκτήριο του Πεδίου. Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία. Είναι ένα τριώροφο κτίριο με υπόγειο κατασκευασμένο από οπλισμένο σκυρόδεμα. Ο περιβάλλον χώρος του ήταν περιφραγμένος με συρματοπλέγμα και υψηλή μάντρα όπου και υπήρχαν εγκαταστάσεις λειτουργίας θερινού θεάτρου. Στην κεντρική του αίθουσα λειτουργούσε χειμερινή θερινή σκηνή.

Το κτίριο είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου. Οι προσθήκες αλλά και η αλλαγή χρήσης με αποκλειστική χρήση ως θεάτρου βίαια αποκομμένου από το πάρκο είχαν αλλοιώσει το χαρακτήρα του. Αποτελούσε εστία οπτικής ρύπανσης, πηγή θορύβου και σκουπιδιών. Η περίφραξη είχε σαν αποτέλεσμα να «αφαιρέσει» όλη αυτή την περιοχή από το σώμα του πεδίου. Η μείωση του ενδιαφέροντος επιδεινώθηκε τόσο ώστε ουσιαστικά μετέτρεψε το ανατολικό τμήμα του πάρκου, στο οποίο περιλαμβάνεται και η κεντρική πλατεία, σε ένα διάφορο για τον επισκέπτη χώρο με χρήση αλάνας ποδοσφαίρου.

Ωστόσο, τα τελευταία δύο χρόνια περίπου έχουν ξεκινήσει οι εργασίες ώστε να αποκατασταθεί και να χρησιμοποιεί ξανά το κτίριο του Θεάτρου Άλσους μέσα από την ανασύσταση της αισθητικής, λειτουργικής και δομικής επάρκειας του «περιεχομένου» του (εικόνα 36).

Εικ.36 Η αναπαλαίωση του Θεάτρου Άλσους

Επίσης, ο ναός των **Αγ. Ταξιαρχών** έχει σοβαρές ζημιές στους εξωτερικούς του τοίχους (εικόνα 37).

Εικ.37 Λεπτομέρεια από τον ναό των Αγ. Ταξιαρχών

Στα δημόσια αποχωρητήρια του Πεδίου έχουν καταστραφεί τα είδη υγιεινής, τα τζάμια είναι σπασμένα, επικρατεί αφόρητη δυσοσμία και ο όγκος των απορριμάτων είναι και εκεί τεράστιος. Όπως φαίνεται και στην εικόνα 38, δεν χρησιμοποιούνται πλέον από τους πολίτες.

Εικ.38 Το κτίριο των Δημόσιων Αποχωρητηρίων στο Πεδίο.

Οι εγκαταστάσεις του Skate Board (εικόνα 39, α - γ) έχουν εγκαταληφθεί, τα δάπεδα έχουν σπάσει και λείπουν πολλά από τα τμήματα της εγκατάστασης.

(α)

(β)

(γ)

Εικ.39 Στις παραπάνω εικόνες από (α) έως (γ) εμφανίζονται οι εγκαταστάσεις του *Skate Board*

2.4 Προβλήματα αστέγων – ναρκομανών – μεταναστών

Η ηλικία του πάρκου είναι τέτοια που αφήνει περιθώρια ώστε να έχει εκδηλωθεί ικανοποιητική ανταπόκριση από τους χρήστες του Πεδίου.

Τις ηλιόλουστες μέρες που είναι και αργίες το πλήθος που κινείται μέσα στα όρια του πάρκου είναι 4.500 άτομα (πηγή: Υπηρεσία Φύλαξης του Άλσους), ενώ τον καθημερινό σταθερό πυρήνα αποτελούν όχι περισσότερα από 300 άτομα.

Η πυραμίδα των ηλικιών περιλαμβάνει όλες τις κατηγορίες και αλλάζει καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας. Θα πρέπει να επισημανθεί η απουσία των παραγωγικών ηλικιών ως επισκεπτών οι οποίοι χρησιμοποιούν το Πεδίο μόνο για διέλευση.

Ο πυρήνας των επισκεπτών είναι κυρίως συνταξιούχοι και περιορίζεται στον βασικό άξονα του πάρκου (εικόνα 40 β, επόμενη σελίδα). Επιπλέον, οι παιδικές χαρές τις πρωινές ώρες συγκεντρώνουν αρκετά παιδιά με τους συνοδούς τους (εικόνα 40 α, επόμενη σελίδα).

(α)

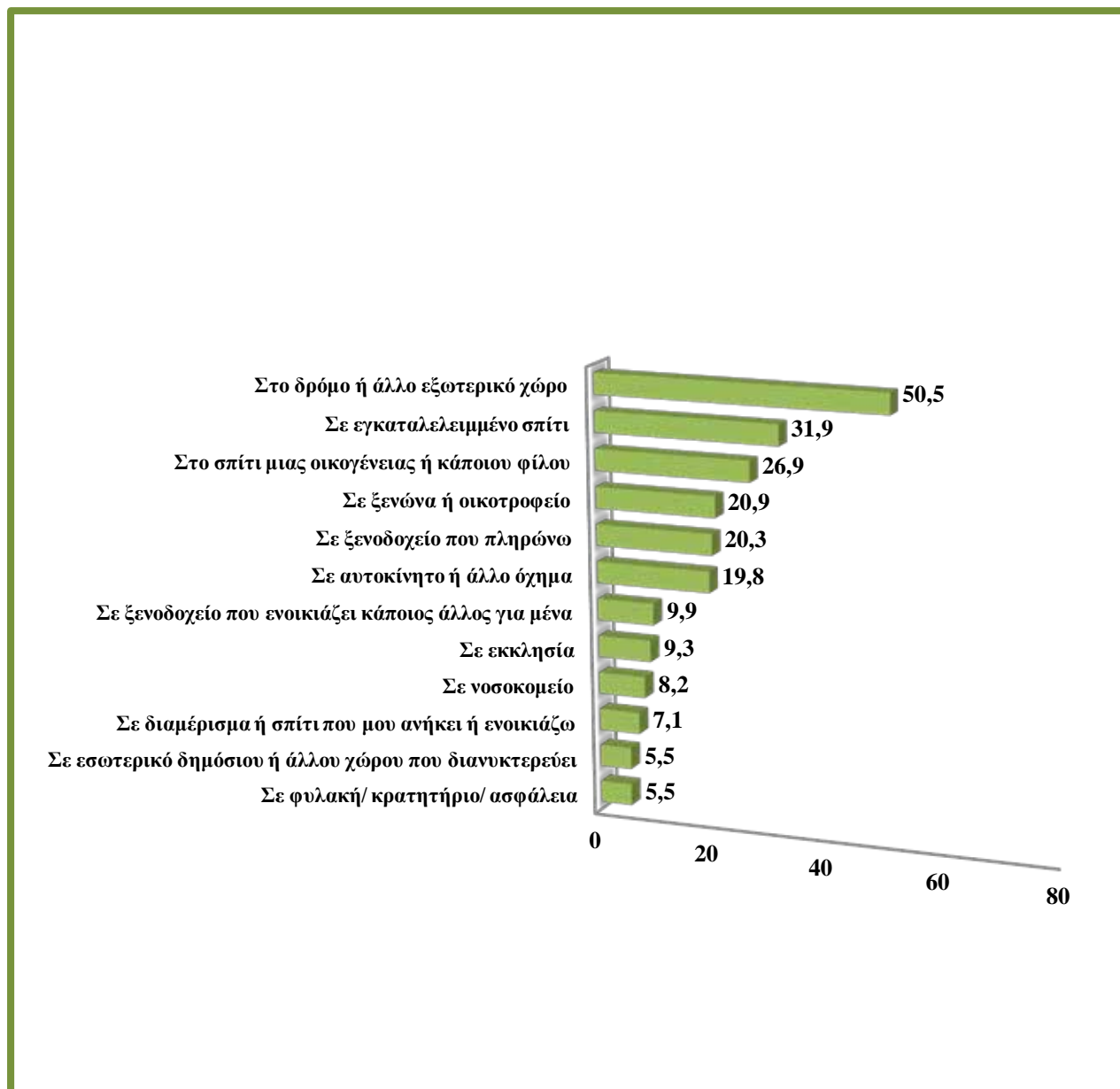
(β)

Εικ.40 Η κίνηση στην παιδική χαρά και στην περιοχή γύρω απο αυτήν

Χαρακτηριστικά περιθωριοποίησης έχουν καταγραφεί κυρίως στην περιμετρική ζώνη του Πεδίου, έξω από τον περιφερειακό δακτύλιο τόσο από τη μεριά της λεωφόρου Αλεξάνδρας όσο και στα τμήματα που γειτνιάζουν με την οδό Μαυρομματαίων και Ευελπίδων. Ακόμη και στην Ελλάδα της ιδιοκατοίκησης και της οικογενειακής πρόνοιας οι σύγχρονες κοινωνικές καταστάσεις έχουν διαρρήξει τα προστατευτικά δίκτυα⁷.

Έντεκα χιλιάδες άτομα, Έλληνες, αλλοδαποί, άντρες και γυναίκες, περιφέρονται στην πλατεία Κλαυθμώνος, στο Σαράφειο, στο Πεδίον του Άρεως, σε παρκάκια και πεζόδρομους του κέντρου της Αθήνας. Στο διάγραμμα 3⁷ απεικονίζονται τα μέρη διαμονής των αστέγων με βάση την ηλικία με μέσο όρο τα 47 έτη και εύρος τιμών από 15 έως 85 ετών.

⁷ Έρευνα: «ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ψυχοκοινωνικό προφίλ και συνθήκες διαβίωσης στο δρόμο» από την οργάνωση ΚΛΙΜΑΚΑ (Υπηρεσίες στήριξης αστέγων), 2007

Διάγραμμα 3: Μέρη διαμονής Αστέγων

Από το διάγραμμα 4⁷ συμπεραίνουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αστέγων έχει ως μέρος διαμονής το δρόμο ή κάποιον άλλον εξωτερικό χώρο.

Η παρακάτω κατάσταση μπορεί να διαρκεί από 6 μήνες μέχρι και πάνω από 5 χρόνια (διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 4: Διάστημα εκτός στέγης διαβίωσης των Αστέγων

Ακολουθώς απεικονίζεται το προφίλ των αστέγων στο Πεδίον του Άρεως σύμφωνα με το φύλο και την ηλικία (διάγραμμα 5)⁸

⁸ Τα συμπεράσματα προέκυψαν από μαρτυρίες του φυλακτικού προσωπικού του πάρκου καθώς και από μαρτυρίες των ίδιων των περιπλανώμενων του πάρκου.

Διάγραμμα 5 : Προφίλ αστέγων σύμφωνα με το φύλο και ηλικία

Ύστερα από επίσκεψη στο Πεδίον του Άρεως διαπιστώσαμε ότι οι άστεγοι και οι ναρκομανείς βρίσκουν καταφύγιο στην ταράτσα και στο πίσω μέρος του εγκαταλειμμένου Green Park (εικόνα 41, α-δ), στο προαύλιο του ναού των Αγ. Ταξιαρχών (εικόνα 42), έξω από τις εγκαταστάσεις των δημόσιων αποχωρητηρίων (42 α, β), στα παγκάκια, αλλά και στο έδαφος εσωτερικά του Πεδίου (εικόνα 44, α-γ).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

Εικ.41 Στις εικόνες (α) έως (δ) απεικονίζονται οι άστεγοι στο *Green Park*

Εικ.42 Άστεγος στο προαύλιο της εκκλησίας των Αγ. Ταξιάρχων

(α)

(β)

Εικ.43 Στις εικόνες (α) και (β) απεικονίζονται άστεγοι έξω από τα Δημόσια Αποχωρητήρια και χαρτόκουτα που χρησιμοποιούνται για σκεπάσματα

(α)

(β)

(γ)

Εικ.44 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) φαίνονται οι άστεγοι σε παγκάκια και στο έδαφος του Πεδίου του Άρεως

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η χρήση ναρκωτικών η οποία γίνεται απροκάλυπτα στο φως της ημέρας (εικόνα 45 επόμενης σελίδας), ενώ οι σύριγγες βρίσκονται διάσπαρτες σε όλη την έκταση του πεδίου του Άρεως (εικόνα 46 επόμενης σελίδας). Καθημερινά το ιδιωτικό συνεργείο καθαρισμού δίνει αγώνα για να απομακρύνει αυτά τα επιβλαβή αντικείμενα.

Εικ.45 Χρήστης κάνει ένεση πίσω από τις εγκαταστάσεις του Πανελληνίου

(α)

(β)

Εικ.46 Χρησιμοποιημένες σύριγγες

2.5 Προβλήματα Πρόσβασης στο Πεδίο του Άρεως.

Το Πεδίον του Άρεως περικλείεται από τις οδούς Μαυρομματαίων, Ευελπίδων, Μπούσγου και από τη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Σήμερα λειτουργούν συνολικά 16 είσοδοι οι οποίες συνδέουν το Πεδίο με τον υπόλοιπο αστικό ιστό και το εντάσσουν σε αυτόν εξασφαλίζοντας την ομαλή μετάβαση από ένα δίκτυο κυκλοφορίας της πόλης στο εσωτερικό δίκτυο κίνησής του.

Ως κύριες εισοδοι κατά τον αρχικό σχεδιασμό, σύμφωνα με το βαθμό ανάπτυξης της πόλης, μέχρι τότε προβλεπόταν η επί της οδού Μαυρομματαίων και η επί της Λεωφόρου Αλεξάνδρας (εικόνα 47). Το μέγεθος και ο εξοπλισμός τους ανταποκρίνονται πλήρως στο ρόλο τους. Η συνολική εγκατάλειψη του Πεδίου και η εξαφάνιση των ορίων στα συγκεκριμένα σημεία τους έχουν προσδώσει χαρακτηριστικά αστικού τοπίου σε επίπεδο κυρίως υλικών παρά χώρου πρασίνου με αποτέλεσμα να πρέπει ο επισκέπτης να διανύσει μεγάλη απόσταση για να αισθανθεί αλλαγή στο περιβάλλον.

Ο κύριος όγκος της βάσης του αγάλματος του Β. Κωνσταντίνου βρίσκεται στην κατεύθυνση του κυρίου άξονα προς τον πυρήνα του Πεδίου, που το ίδιο ορίζει, με αποτέλεσμα να λειτουργεί και σαν οπτικό εμπόδιο στον εισερχόμενο.

Εικ.47 Είσοδος από την Λ. Αλεξάνδρας όπου βρίσκεται το άγαλμα της Αθηνάς

Η άλλη είσοδος επί της οδού Μαυρομματαίων (εικόνα 48) τόσο ως προς το μέγεθος, τη σήμανση, τα υλικά και την κατεύθυνση θεωρείται ανεπαρκής.

(α)

(β)

Εικ.48 Στις εικόνες (α) και (β) φαίνονται οι δύο εισοδοι από την οδό Μαυρομματαίων

Οι εισοδοι προς την πλατεία Πρωτομαγιάς (εικόνα 49) περισσότερο λειτουργούν σαν διαβάσεις του βυθισμένου τμήματος της οδού Μουστοξύδη παρά σαν εισοδοι στο Πεδίο.

Εικ.49 Είσοδος από την Πλατεία Πρωτομαγιάς

Επίσης, μικρή είσοδος επί της οδού Μαυροματαίων, απέναντι από την οδό Αντωνιάδου οδηγεί στην οδό Ηρώων μέσα στο πάρκο (εικόνα 50).

Εικ.50 Είσοδος στο Πεδίο του Άρεως απέναντι από την οδό Αντωνιάδου

Το σύνολο των εισόδων επί της οδού Ευελπίδων (εικόνα 51 α, β επόμενης σελίδας) θεωρείται επίσης ανεπαρκές. Η αυξημένη κίνηση μεταξύ των περιοχών Κυψέλης και Εξαρχείων διαμέσου του Πεδίου καθιστούν απαραίτητη την ανάγκη αναβάθμισης τους. Η είσοδος επί της οδού Ευελπίδων στον άξονα της οδού Σπετσών που οδηγεί στην περιοχή της Κυψέλης, ορίζεται από τον μαντρότοιχο του Πανελληνίου Γυμναστικού συλλόγου και την περίφραξη της περιοχής που βρίσκονται τα κτίρια διαχείρισης απορριμμάτων και οι εγκαταστάσεις συντήρησης του Πεδίου (εικόνα 52 επόμενης σελίδας).

(α)

(β)

Εικ.51 Είσοδοι από την Οδό Ευελπίδων (Πηγή:<http://athens.indymedia.org>)

Εικ.52 Εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων πίσω από τον μαντρότοιχο στην Ευελπίδων

Η είσοδος στο νότιο άκρο της οδού Μπούσγου (εικόνα 53), απέναντι από τον λόφο Φινόπουλου οδηγεί στον περιφερειακό δακτύλιο του πάρκου και στην εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους.

Εικ.53 Η είσοδος επί της οδού Μπούσγου

Η υπόγεια διάβαση που συνδέει το Πεδίον του Άρεως με τα Εξάρχεια είναι εγκαταλειμμένη και δεν χρησιμοποιείται πια από τους κατοίκους της περιοχής (εικόνες 54 α-γ και 55, επόμενες σελίδες). Αποτελεί καταφύγιο για τους άστεγους και τους ναρκομανείς της περιοχής. Είναι γεμάτος από απορρίμματα και σύριγγες, δεν υπάρχει φωτισμός ενώ υπήρχε πλέγμα το οποίο εμπόδιζε την πρόσβαση στο κύριο μέρος του Πεδίου.

(α)

(β)

(γ)

Εικ.54 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) βλέπουμε την κατάσταση της υπόγειας διάβασης της Λεωφόρου Αλεξάνδρας

(α)

(β)

Εικ.55 Κατάληξη της υπόγειας Διάβασης Αλεξάνδρας στο Πεδίο

Συμπληρωματικά, επισυνάπτεται Θεματικός Χάρτης στο **Παράρτημα Α**, όπου δίνεται αναλυτική περιγραφή των προβλημάτων που απαντώνται σε διάφορα σημεία του Πεδίου του Αρεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Χλωρίδα και Πανίδα του Πεδίου του Άρεως

3.1 Κλιματολογικές Συνθήκες- Μικροπεριβάλλον

Οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην ευρύτερη περιοχή του Πεδίου και που επηρεάζουν την εξέλιξη της χλωρίδας και της πανίδας του είναι οι εξής:

≠ Θερμοκρασία και νεφώσεις

Ο θερμότερος μήνας στην περιοχή είναι ο Ιούλιος (28 °C), ενώ ο ψυχρότερος είναι ο Ιανουάριος (8,7 °C). Το μέσο ετήσιο θερμοκρασιακό εύρος είναι 19,3 °C. Η μέση θερμοκρασία που έχει σημειωθεί είναι 33,5 °C, ενώ η μέση ελάχιστη 12,6 °C. Σε απόλυτες τιμές η μέγιστη θερμοκρασία την ίδια περίοδο σημειώνεται τον μήνα Ιούλιο, ενώ η ελάχιστη τον Ιανουάριο.

≠ Βροχοπτώσεις

Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής ανέρχεται σε 419,4 mm. Ο ξηρότερος μήνας είναι ο Αύγουστος με 5 mm μέσο ύψος βροχής και υγρότερος (βροχερότερος) ο Δεκέμβριος με 68 mm μέσο ύψος βροχής. Οι βροχοπτώσεις είναι συχνές, οι χειμώνες ήπιοι, οι άνεμοι ασθενείς και η ηλιοφάνεια μεγάλη. Η ξηρή- θερμή περίοδος διαρκεί από το τέλος Μαΐου μέχρι τα μέσα Σεπτεμβρίου.

≠ Άνεμοι

Οι επικρατέστεροι άνεμοι στην περιοχή είναι οι βορειοανατολικοί και νοτιοδυτικοί με συχνότητα άνω του 10%. Η νηνεμία ετησίως ανέρχεται σε ποσοστό 29%.

≠ Άλλα καιρικά χαρακτηριστικά

Το μέσο μηνιαίο ύψος του νερού ανέρχεται στα 7,24 mm, ενώ ετησίως φτάνει τα 86 mm. Ο ξηρότερος μήνας είναι ο Αύγουστος (1,6 mm), ενώ υγρότερος (βροχερότερος) ο Ιανουάριος (12,5 mm). Το ποσοστό της υγρασίας κυμαίνεται από 43% το μήνα Ιούλιο έως 76,1% το Δεκέμβριο. Χιονοπτώσεις πολύ σπάνια παρατηρούνται και εμφανίζονται μεταξύ Νοεμβρίου και Μαρτίου. Η πτώση του

χαλαζιού είναι και αυτό πολύ σπάνιο φαινόμενο, σε αντίθεση με τις καταιγίδες που εμφανίζονται συχνότερα.

Η περιοχή μελέτης ανήκει φυτοκοινωνιολογικά στην Ευμεσογειακή κλιματική ζώνη βλάστησης *Quercetalia ilicis* που είναι η ζώνη των αείφυλλων πλατυφύλλων.

Στην σύνθεση των οικοσυστημάτων ανήκει ένας σημαντικός αριθμός δέντρων και θάμνων, γενικά ξυλωδών φυτών αλλά και πολλές πόες και γράστες.

3.2 Βλάστηση- Χλωρίδα Πάρκου

Η βλάστηση του Πεδίου αποτελείται από μια ποικιλία ειδών σε ό,τι αφορά τη μίξη τους, την ηλικία τους, το μέγεθος τους και είναι αποτέλεσμα του προγράμματος φυτεύσεων που εφαρμόστηκε κατά τη διαμόρφωση του Πεδίου Άρεως τα έτη 1936-1940, της διαχρονικής εξέλιξης της και των παρεμβάσεων συντήρησης-εμπλουτισμού που έχει υποστεί έως και σήμερα.

Αποτελείται από είδη που συνθέτουν υψηλό πράσινο σε ελεύθερη φύτευση εντός των παρτεριών όπως η Χαλέπιος Πεύκη (*Pinus halepensis*), η Κουκουναριά (*Pinus pinea*), το Κυπαρίσσι (*Cupressus sempervirens*), η Ελιά *Olea europaea*), η Αριά (*Quercus ilex*), ο Ευκάλυπτος (*Eucalyptus globules*), η Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*), ο Κέδρος (*Cedrus deodara*), η Ακακία (*Robinia pseudoacacia*), η δάφνη Απόλλωνα (*Laurus nobilis*), ο Πλάτανος (*Platanus orientalis*), ο Προύνος (*Prunus amygdalus*), η Μιμόζα (*Acacia floribunda*), η Μουσμουλιά (*Eriobotrya japonica*), η Συκιά (*Ficus carica*), η Αμυγδαλιά (*Prunus amygdalus*), η Κερασιά (*Prunus cerasus*), η Φιλλύρα (*Tillia sp.*).

Στα είδη με μορφή δενδροστοιχιών περιλαμβάνονται: η Μουριά (*Morus alba*), η Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*), η Νερατζιά (*Citrus aurantium*), η Φτελιά (*Ulmus campestris*), ο Φοίνικας (*Phoenix dactylifera*), η Τούγια (*Thuja occidentalis*).

Τη χλωρίδα του πάρκου συμπληρώνουν η μεσαία και χαμηλή βλάστηση με θαμνώδη είδη όπως: η Πικροδάφνη (*Nerium oleander*), το Λιγούστρο (*Lingustrum japonicum*), το Βιβούρνο (*Viburnum tinus*), ο Ραμνός (*Rhamnus alaternus*), η Μυρτιά (*Myrtus communis*), η Αγγελική (*Pittosporum tobira*), το Αρκουδοπούρναρο (*Ilex aquifolium*), ο Πυράκανθος (*Pyracantha coccinea*), ο Ιβίσκος (*Hibiscus syriacus*).

Υπάρχουν είδη αναρριχώμενα όπως: το γιασεμί (*Jasminum sp.*) και ο κισσός (*Hedera helix*), είδη εδαφοκάλυψης όπως ο άκανθος (*Acanthus mollis*), καθώς και

σημεικά όπως τα παχύφυτα: αθάνατος (*Agave Americana*), γιούκα (*Yucca gloriosa*) και φραγκοσυκιά (*Opuntia ficus indica*).

3.3 Βιοκλιματικά Στοιχεία

Η βλάστηση και τα φυτά αποτελούν ένα δυναμικό και λειτουργικό κομμάτι στο σχεδιασμό ενός χώρου, συμβάλλοντας θετικά στην περιβαλλοντική και οικολογική αναβάθμιση της περιοχής.

Η προσδοκώμενη εικόνα των χώρων πρασίνου του Πεδίου του Άρεως έχει στόχο τη δημιουργία ενός αειφορικού φυτικού πλαισίου, ως κυρίαρχου στοιχείου του Πεδίου, στο οποίο τα φυτά θα μπορούν να αναπτυχθούν και να διατηρηθούν με την πάροδο των χρόνων.

Τόσο από οπτική όσο και λειτουργική άποψη, ο σχεδιασμός, σε συνδυασμό με τη διαχείριση του πρασίνου, εξασφαλίζει την ευδιάκριτη δομή, την αναγνωρισιμότητα και την εύρυθμη λειτουργία των επιμέρους θεματικών ενοτήτων.

Ο σχεδιασμός των φυτοτεχνικών παρεμβάσεων γίνεται, ώστε να συνδυάζονται δύο χρονικές περίοδοι οι οποίες είναι:

- ✚ **Η βέλτιστη εικόνα του χώρου για βραχυχρόνια χρήση**, που επιτυγχάνεται με βελτίωση της υπάρχουσας βλάστησης, όπως επίσης και με την εγκατάσταση φυτικών ειδών σε κατάλληλα μεγέθη και ποσότητες στο χώρο.

- ✚ **Η βέλτιστη εικόνα, λειτουργία και περιβαλλοντική συμπεριφορά σε βάθος χρόνου** που επιτυγχάνεται με την εφαρμογή προγράμματος διαχείρισης της βλάστησης και με την εγκατάσταση φυτικών ειδών των τοπικών φυτοκοινωνιών οικολογικά προσαρμοσμένων στο περιβάλλον της περιοχής, στις τοπικές κλιματολογικές συνθήκες, ολιγαρκών και ανθεκτικών σε βάθος χρόνου.

Η διαχείριση του υφιστάμενου πρασίνου, και οι νέες φυτεύσεις, όπως η φύτευση νέων δένδρων, καλλωπιστικών θάμνων, εδαφοκαλυπτικών φυτών και χλοοτάπητα προσδίδουν ενιαίο χαρακτήρα στο πάρκο και στο ρόλο του, πράγμα που τίθεται ως βασική αρχή της αρχιτεκτονικής παρέμβασης.

Το πράσινο αξιοποιείται ως το βασικό εργαλείο για την ανάδειξη του Πεδίου. Σε συνθετικό επίπεδο, ο σχεδιασμός του πρασίνου ενισχύει τον συνδυαστικό ρόλο των λειτουργιών του χώρου.

Επιδίωξη της φυτοτεχνικής παρέμβασης είναι η λειτουργία ευνοϊκού μικροκλίματος, ευχάριστου αισθητικά και εναρμονισμένου με το ευρύτερο περιβάλλον και παράλληλα η εξασφάλιση βέλτιστης προστασίας των χώρων από τη θερμοκρασία, την ηλιακή ακτινοβολία, τον θόρυβο και τον άνεμο.

3.4 Φυτοτεχνική Παρέμβαση

Φυτεύτηκε σημαντικός αριθμός μονοετών- διετών και πολυετών ανθοκομικών φυτών καθώς επίσης και τριανταφυλλιές σε ποικιλία ειδών.

Η συντριπτική πλειοψηφία των παραπάνω δένδρων που εγκαταστάθηκαν επέζησαν και σήμερα. Μετά από πάροδο 60 ετών έχουν πάρει το οριστικό μέγεθός τους και την οριστική τους μορφή αυξάνοντας μόνο τον κορμό τους κατ' όγκο.

Στο πέρασμα των 60 χρόνων η Υπηρεσία Διαχείρισης του Πεδίου ΕΤΜΟΑ προέβη σε συμπληρώσεις των αποτυχιών με τα ίδια ή και διαφορετικά είδη δένδρων, ώστε, σήμερα, η διαχρονική εξέλιξη της βλάστησης να αποτελείται από τα είδη.

Η περιοχή δεν αποτελεί αποκλειστικό χώρο εξάπλωσης κάποιου φυτικού ή ζωϊκού είδους (βιότοπο) αλλά είναι χαρακτηρισμένη ως δασική έκταση. Πολλοί από τους θάμνους αντικαταστάθηκαν, νέες μπορντούρες με θάμνους εγκαταστάθηκαν ενώ σε ορισμένους χώρους φυτεύονται και εποχιακά ανθόφυτα.

Το Πεδίο διαθέτει μια μεγάλη ποικιλία δένδρων και θάμνων προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες κλιματεδαφικές συνθήκες του χώρου, με σωστή μίξη κωνοφόρων- πλατύφυλλων, αειθαλών- φυλλοβόλων, ώστε να πληροί ικανοποιητικά τις αισθητικές απαιτήσεις του επισκέπτη.

3.5 Μορφή της Βλάστησης

Τα δένδρα που φυτεύτηκαν πριν από 65 χρόνια έχουν πάρει την οριστική μορφή τους και οι κόμεις τους κυριαρχούν στον ανώροφο. Λόγω της μεγάλης

πυκνότητας των δένδρων, υπάρχει έντονος ανταγωνισμός για την εξασφάλιση ζωτικού χώρου για την εξάπλωση των φυλλωμάτων, κυρίως από τα φωτόφυλλα είδη.

Στον υπόροφο, ο οποίος σε ορισμένες επιφάνειες αρχίζει από τα κατώτερα τμήματα του ανώροφου και φθάνει μέχρι το έδαφος, παρατηρείται μια ιδιάζουσα κατάσταση. Οι θάμνοι που φυτεύτηκαν αρχικά ή στην πορεία και κυρίως οι δάφνες και τα λιγούστρα, στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν φως, έχουν μετατραπεί σε δένδρα που συνθέτουν τον ανώροφο, ενώ πολλά σπερμοβλαστήματα ή και ριζοβλαστήματά τους δημιουργούν έναν σύμπυκνο υπόροφο με λεπτά άτομα περιμέτρου από 2-3 εκατοστά έως 8-10 εκατοστά. Οι θύσανοι που αναπτύχθηκαν από τα φυτευθέντα βιβούρνα, λιγούστρα, ουστίσια δημιούργησαν ένα σύμπυκνο και, κατά θέσεις, αδιαπέρατο υπόροφο. Πρόσφατα υλοτομήθηκαν σε ύψος 30-50 cm από το έδαφος με σκοπό την αραίωση του υπορόφου, τη δυνατότητα ελέγχου του χώρου, την ανανέωση των φυτών και τον έλεγχο του μεγέθους τους.

Οι μπορντούρες των τμημάτων αποτελούνται από λιγούστρα ή αγγελικές ή πιξάρι, κουρεύονται περιοδικά και σε σχέση με το μεγάλο αριθμό των επισκεπτών βρίσκονται σε αρκετά καλή κατάσταση.

Οι δενδροστοιχίες αποτελούμενες κυρίως από μουριές, ακακίες, κουτσουπιές και γιακαράντες κλαδεύονται εποχιακά και είναι επίσης σε καλή κατάσταση.

Τα μεμονωμένα δένδρα είναι κυρίως φοινικοειδή μεγάλης ηλικίας.

3.6 Κατάσταση της βλάστησης

Η κατάσταση υγείας της βλάστησης του Πεδίου είναι καλή χωρίς ιδιαίτερες ή μεγάλες προσβολές από έντομα ή και μύκητες. Η βλάστηση γενικά παρουσιάζει ανάπτυξη και σπαργή παρά τις παρατηρούμενες δυσμενείς κλιματικές συνθήκες και τα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα 2003- 2004 παρουσιάστηκαν ανεμοριπιές- ανεμοθλασίες καθώς και χιονοριπιές- χιονοθλασίες. Αρκετά δένδρα ξεριζώθηκαν (πεύκα 16 μέτρων ενώ σε άλλα έσπασε ο κορμός τους σε ύψος 3- 5 μέτρων από το έδαφος όπως και μεγάλος αριθμός κλαδιών (εικόνα 56 α, β και γ της επόμενης σελίδας).

Ο παγετός που παρατηρήθηκε τον Φεβρουάριο του 2004 είχε επιπτώσεις στη βλάστηση. Ειδικότερα:

- ✚ Όλοι οι θύσανοι Ουστίσια, που δεν είχαν κοπεί, πάγωσαν μέχρι νεκρώσεως.
- ✚ Τα φυλλώματα των ευκαλύπτων παρουσιάζουν συμπτώματα παγοπληξίας αλλά αναμένεται η ανανέωση τους.
- ✚ Ορισμένα άτομα βραχυχίτωνα- συγκεκριμένων γονοτύπων, υπέστησαν βλάβη από τον παγετό και ρίχνουν τα φύλλα τους ενώ άλλα άτομα βραχυχίτωνα, που βρίσκονται ακριβώς δίπλα τους, δεν έχουν υποστεί καμιά βλάβη.

(α)

(β)

(γ)

Εικ.56 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) φαίνονται γερμένα και σπασμένα δένδρα από τα αέρια ρεύματα

Όσον αφορά την υγεία των δένδρων, θα πρέπει να αναφέρουμε και τους ξηρούς κλάδους που παρατηρούνται, η ξήρανση των οποίων δεν οφείλεται σε προσβολή από κάποια ασθένια αλλά στην γήρανσή τους (φυσική αποκλάδωση) ή και στην έλλειψη ηλιακού φωτός λόγω του πυκνού ανώροφου.

Η γήρανση και η προβληματική ανάπτυξη των δένδρων, η ελλιπής συντήρηση, η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη ορισμένων ειδών και οι αλλοιώσεις από προηγούμενες φυτεύσεις, που δεν ακολούθησαν τον αρχικό σχεδιασμό, είναι μερικά από τα κύρια αίτια της υποβάθμισης αυτής.

Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα έντονο στις ιδιαίτερες (θεματικές) περιοχές του πάρκου που από τη φύση τους απαιτούσαν ένα πολύ υψηλό επίπεδο συντήρησης.

Σημαντικό ρόλο στην υποβάθμιση του πρασίνου διαδραματίζει και το είδος της άρδευσης. Η άρδευση ήταν επιφανειακή τις προηγούμενες δεκαετίες με αποτέλεσμα οι ρίζες των φυτών να είναι και αυτές με τη σειρά τους επιφανειακές και τα ψηλά δένδρα να κινδυνεύουν να ξεριζωθούν από τα ισχυρά ρεύματα των ανέμων που δημιουργούνται, όπως φαίνεται στις εικόνες 57 α - γ.

(α)

(β)

(γ)

Εικ.57 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) παρατηρούμε τις επιφανειακές ρίζες των δέντρων

3.7 Άρδευση

Μέχρι το 1986, δηλαδή από την αρχή της φύτευσης του πάρκου, τα φυτά ποτίζονταν δια κατακλίσεως με νερό της ΕΥΔΑΠ και από ένα μικρό πηγάδι με αντλιοστάσιο που βρίσκεται κοντά στη συμβολή της οδού Μαυρομματαίων με τη λεωφόρο Αλεξάνδρας ενώ το υπόλοιπο πάρκο ποτίζεται με μάνικα χειρός.

Επίσης, υπάρχουν δύο επιπλέον γεωτρήσεις, οι οποίες παρέχουν νερό (εικόνες 58 α -β).

(α)

(β)

Εικ.58 Τμήματα Επιφανειακής Άρδευσης

3.8 Πανίδα

Λόγω της αστικοποίησης της περιοχής, η πανίδα έχει εκλείψει. Ωστόσο, δεν έχουν παρατηρηθεί σπάνια είδη ή απειλούμενα με εξαφάνιση.

Η πανίδα της περιοχής αποτελείται ενδεικτικά από είδη, όπως η χελώνα (*Testudo marginata*), η οχιά (*Vipera ammorutes*), το σαμιαμίδι-σαύρα (*Hemidactylus turcicus*), ο πράσινος ρύνος (*Bubo buteo*), η ποντικοβαρβακίνα (*Buteo buteo*), το περιστέρι (*Columba livia*) και η φάσα (*Columba palumbus*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως

Η ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως γίνεται με σκοπό να του δοθεί η δυνατότητα να αναλάβει σύγχρονο ρόλο στην Αθήνα του 21^{ου} αιώνα.

Η ανάπλαση στηρίζεται στην προσαρμοσμένη επαναχρησιμοποίηση, την εσωτερική αλλαγή και τη μικρής κλίμακας προσθήκη στοιχείων, ώστε να αποφευχθεί κάθε φυσική και κοινωνική απώλεια στη δομή της περιοχής ανάπλασης⁹.

Στόχος είναι ο χώρος να αποκτήσει μια νέα εσωτερική συγκρότηση και συνοχή.

Οι βασικές κατευθύνσεις είναι οι εξής:

- ✚ **Αναπλάθεται η περίμετρος του Πεδίου**, δηλαδή το πράσινο, η περίφραξη και οι είσοδοι με σκοπό να γίνει ελκυστικό, εύκολα προσβάσιμο στους επισκέπτες και ασφαλές.
- ✚ **Η παρέμβαση στον κεντρικό πυρήνα** γίνεται με σεβασμό στα βασικά χαρακτηριστικά και με παράλληλη πραγματοποίηση εξυγιαντικών εργασιών.
- ✚ Γίνεται **προσεκτική διαχείριση του υφιστάμενου πρασίνου** με στόχο την εξυγίανση, αναζωογόνηση και ανανέωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών. Υπάρχει κύρια διάκριση ανάμεσα στο οργανωμένο πράσινο του πυρήνα και τις πιο ελεύθερες φυτεύσεις των περιοχών που τον περιβάλλουν και οι οποίες προσαρτήθηκαν μεταγενέστερα.
- ✚ Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις **θεματικές περιοχές** οι οποίες θα αναπλαστούν πλήρως.
- ✚ Θα αποδοθεί ξανά στο **πάρκο το κεντρικό του κτίριο**, με ήπιες πολιτιστικές και κοινωνικές χρήσεις και επανασχεδιάζεται η κεντρική πλατεία.
- ✚ **Το δίκτυο πεζοδρόμων οργανώνεται** σε τρεις κατηγορίες που προσανατολίζουν εύκολα τον επισκέπτη. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει ο περιφερειακός δακτύλιος που περιβάλλει τον κεντρικό πυρήνα του πάρκου. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκει ο θεματικός πεζόδρομος και στην

⁹ Τεχνική Έκθεση Ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως, σελ. 26, 2007

τρίτη κατηγορία το υπόλοιπο δίκτυο πεζόδρομων. Σε όλο το δίκτυο αντικαθίσταται η υφιστάμενη άσφαλτος με ημίσκληρες επιφάνειες.

✚ Εξετάζεται σχεδιασμός της **σύνδεσης της πλατείας Πρωτομαγιάς με το Πεδίο.**

✚ Αναπαλαίωση του **παραδοσιακού εξοπλισμού** του πάρκου.

4.1 Ανάπλαση Εισόδων

Για τις εισόδους Β. Κων/νου και της Αθηνάς, γίνεται επανασχεδιασμός τους με στόχο τον προσδιορισμό τους ως κυρίων εισόδων. Πρόκειται να γίνει αντικατάσταση των ασφαλτοστρωμένων επιφανειών με χλοοτάπητα και επέκταση των δενδροστοιχιών.

Η είσοδος από την πλατεία Πρωτομαγιάς επανασχεδιάζεται πλήρως και επεκτείνεται η φύτευση.

Στην είσοδο από τη Λ. Ευελπίδων στη συμβολή της με την οδό Κερκύρας ολοκληρώνεται η περίφραξη με στόχο τη σαφή οριοθέτηση της εισόδου και την προστασία του Πεδίου.

Οι δευτερεύουσες εισοδοί επανασχεδιάζονται και θα καθοριστεί το ωράριο το οποίο θα παραμείνουν ανοιχτές.

4.2 Δίκτυο Πεζοδρόμων

Στόχος είναι η λειτουργική διαμόρφωση του δικτύου κίνησης, ώστε να γίνουν πραγματικά διαδρομές πεζών και ο επισκέπτης να μπορεί να προσανατολιστεί με ευκολία.

Ο κεντρικός άξονας έχει ασφαλτοστρωμένη επιφάνεια και εκατέρωθεν χωμάτινα πεζοδρόμια.

Οι υφιστάμενες ανισοσταθμίες μεταξύ του χαμηλότερα ευρισκόμενου ασφαλτοστρωμένου τμήματος και των χωμάτινων πεζοδρομίων ή παρτεριών καταργούνται. Η άσφαλτος θα αντικατασταθεί από λιθόστρωτους διαδρόμους. Ο έντονος φωτισμός με παραδοσιακά φωτιστικά θα τονίσει τον χαρακτήρα του κεντρικού άξονα.

Στον **περιφερειακό δακτύλιο**, που απεικονίζεται στην εικόνα 59 με κίτρινο χρώμα, στα πεζοδρόμια από την εξωτερική πλευρά οι θάμνοι θα αντικατασταθούν από μια περιοχή υψηλού πρασίνου. Η επιφάνειά του δακτυλίου θα ομογενοποιηθεί. Η ασφάλτινη επιφάνεια θα αντικατασταθεί με σκληρό υλικό (έγχρωμη τσιμεντοκονία), για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από ποδήλατα και οχήματα συντήρησης (εικόνες 60 και 61 επόμενης σελίδας). Οι πικροδάφνες που εμποδίζουν τη θέα θα απομακρυνθούν, ενώ το εσωτερικό πεζοδρόμιο θα αποκτήσει επιμελημένη επιφάνεια. Ο φωτισμός θα γίνεται με μέσου ύψους φωτιστικά (5-6 μ) τοποθετημένα στο εσωτερικό χωμάτινο πεζοδρόμιο.

Εικ.59 Περιφερειακός Δακτύλιος απεικονίζει τον κύριο άξονα

Εικ.60 Χωμάτινο Πεζοδρόμιο

Εικ.61 Έγχρωμη τσιμεντοκονία

Ο κεντρικός άξονας θα είναι υπενδεδυμένος με κυβόλιθους 10X10, όπως φαίνεται στην εικόνα 62 α, β, ενώ τα όμβρια θα συγκεντρώνονται στις πλευρές του άξονα. Η κλίση που οδηγεί στο αυλάκι (εικόνα 62,63 της επόμενης σελ) είναι 2%.

(α)

(β)

Εικ. 62 Απεικόνιση κεντρικού άξονα

Εικ. 63 Κεντρικός άξονας και αυλάκι απορροής

Από τον **θεματικό πεζόδρομο** (εικόνα 64 επόμενης σελίδας) θα είναι προσπελάσιμες όλες οι θεματικές περιοχές του Πεδίου.

Ο πεζόδρομος θα είναι λιθόστρωτος με αξονική απορροή, όπως διακρίνεται στις εικόνες 65 της επόμενης σελίδας και 66 α, β. Οι πέτρινοι κυβόλιθοι θα επεκτείνονται επιλεκτικά σε τμήματα των εκατέρωθεν πεζοδρομίων. Θα ενισχυθούν οι σειρές των θάμνων. Ο φωτισμός θα γίνεται με φωτιστικά 3-4 μ. συνδυασμένα με χαμηλά φωτιστικά και θα προβάλλονται οι θολωτές δενδροστοιχίες.

Εικ.64 Θεματικός Πεζόδρομος

Εικ.65 Πεζόδρομος με αξονική απορροή

(α)

(β)

Εικ.66 Πεζόδρομοι με κυβόλιθους

Στο **τριτεύον δίκτυο** θα απομακρυνθεί η άσφαλτος και θα αντικατασταθεί από επιμελημένη χωμάτινη επιφάνεια. Οι σειρές των θάμνων θα διατηρηθούν

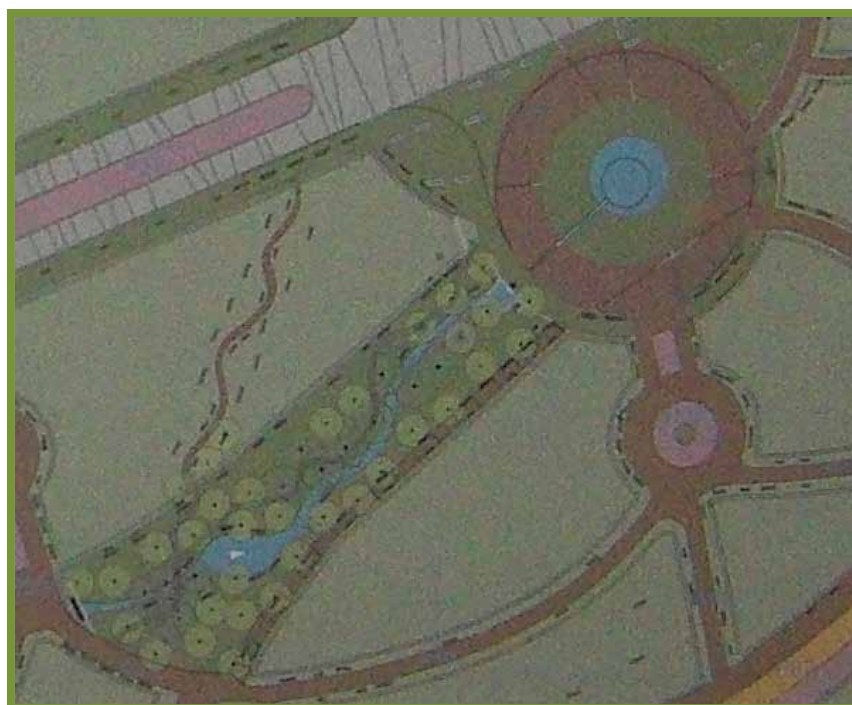
επιλεκτικά. Ο φωτισμός θα είναι μειωμένης έντασης και θα γίνεται από χαμηλά φωτιστικά.

4.3 Ιδιαίτερες Περιοχές

Διαχωρίσαμε το Πεδίο του Άρεως σε 8 κατηγορίες ιδιαίτερων περιοχών, οι οποίες αναλύονται λεπτομερώς παρακάτω.

I. Πλατάνια- Υδάτινη Περιοχή

Η υδάτινη περιοχή Πλατάνια απεικονίζεται στην εικόνα 67. Γίνεται προσεκτική και συστηματική διατήρηση των υφιστάμενων δένδρων και φύτευση καινούργιων. Επισκευάζεται ο μεταλλικός σκελετός των κυκλικών καθισμάτων και διαμορφώνεται ξανά η επιφάνειά τους με ξύλινους πήχεις. Οι δυο υφιστάμενες τάφροι ποτίσματος (εικόνες 68 α, β επόμενης σελίδας) αντικαθίστανται από μια υδάτινη διαδρομή (διατομή 1,5 μ. πλάτους και 0,2 μ. βάθους). Το νερό που θα κυλά στη βοτσαλόστρωτη επιφάνεια θα δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα και θα καλύπτει τις αυξημένες απαιτήσεις σε νερό των δένδρων. Στις εικόνες 69 από α έως και δ φαίνονται οι τωρινές εργασίες στην συγκεκριμένη περιοχή.

Εικ. 67 Απεικόνιση της υδάτινης περιοχής Πλατάνια

(α)

(β)

Εικ. 68 Στις εικόνες (α) και (β) παρατηρούνται οι υφιστάμενοι τάφροι στην περιοχή Πλατάνια

(α)

(β)

(γ)

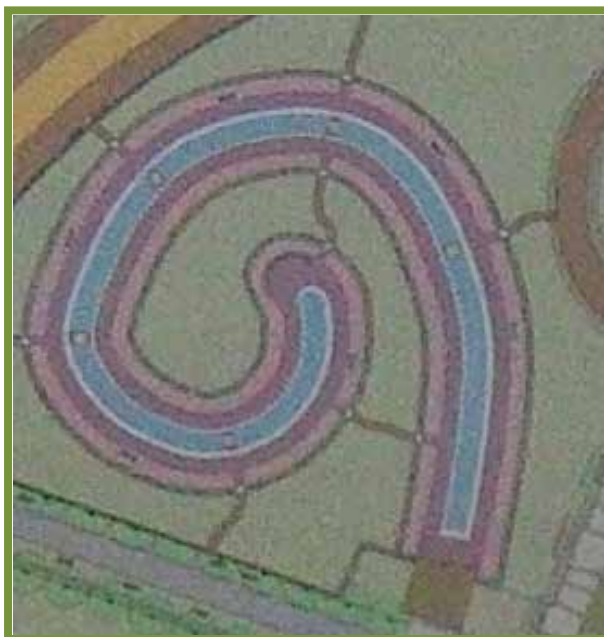

(δ)

Εικ.69 Στις εικόνες από (α) έως (δ) βλέπουμε τις εργασίες που πραγματοποιούνται στην θεματική περιοχή Πλατάνια

II. Ροδώνας

Θα πραγματοποιηθεί η πλήρης αναδημιουργία του Ροδώνα (εικόνα 70) με φυτεύσεις, σε διπλή σειρά, τριανταφυλλιών σε όλα τα χρώματα. Θα υπάρχουν μικρές πέργκολες για αναρριχώμενες τριανταφυλλιές με καθιστικά όπως και διακριτικός φωτισμός που θα αναδεικνύει τα φυτά. Στην εικόνα 71 α και β, απεικονίζεται η περιοχή που έχει προγραμματιστεί να επανακατασκευαστεί ο Ροδώνας.

Εικ.70 Υδάτινη διαδρομή του Ροδώνα

(α)

(β)

Εικ. 71 Οι εικόνες(α) και (β) απεικονίζουν την περιοχή που έχει προγραμματιστεί να επανακατασκευαστεί ο Ροδώνας

III. Αριές

Στην περιοχή Αριές (εικόνα 72 α και β), θα γίνει ο απαραίτητος καθαρισμός και η εξυγίανση του κύκλου (κυκλική δενδροστοιχία από 15 δένδρα Αριές), θα συντηρηθούν τα παγκάκια και θα τοποθετηθεί και εκεί διακριτικός φωτισμός. Στο κέντρο του κύκλου θα κατασκευαστεί μια επιμελημένη ημισκλήρη επιφάνεια με κυκλικό τραπέζι και καθιστικά. Μικρά μονοπάτια θα επιτρέπουν την επικοινωνία με την μικρή παιδική χαρά και με το ναό των Αγ. Ταξιαρχών.

(α)

(β)

Εικ. 72 Περιοχή με τις Αριές

IV. Πρώην Θέατρο Αλίκη

Μία αλλαγή ήταν η αποξήλωση του πρώην θεάτρου Αλίκη (εικόνα 73 επόμενης σελίδας). Στις εικόνες από 74 α έως δ της επόμενης σελίδας, φαίνονται τα απομεινάρια από την κατεδάφιση του Θερινού Θεάτρου Αλίκη. Στο ίδιο σημείο θα δημιουργηθεί ένας πολυσήμαντος χώρος. Υπάρχουν δυο παράλληλες πτυχώσεις του εδάφους που εμφανίζουν αντίστοιχες κεκλιμένες επιφάνειες χλοοτάπητα με κλίση 15%. Στη βάση και ανάμεσά τους θα διέρχεται μια επίπεδη ξύλινη διαδρομή μεταβλητού πλάτους (3,0- 7,5 μ.). Θα δημιουργούνται δυο αντικριστοί αμφιθεατρικοί χώροι που θα βλέπουν σε μια επιμήκη σκηνή. Τέλος, ο φωτισμός θα είναι χαμηλός.

Εικ. 73 Περιοχή Πρώην Θερινού Θεάτρου Αλίκη

(α)

(β)

(γ)

(δ)

Εικ. 74 Στις εικόνες από (α) έως (δ) φαίνονται τα απομεινάρια από την κατεδάφιση του Θερινού Θεάτρου Αλίκη

V. Η οδός των Ηρώων

Οι φράχτες των θάμνων θα συντηρηθούν και θα αναδιαμορφωθούν ξανά. Θα αυξηθεί η επιφάνεια του χλοοτάπητα και ο δρόμος θα διαστρωθεί με ημίσκληρο υλικό. Ο φωτισμός θα είναι χαμηλός και υποβλητικός με στόχο την ανάδειξη των μνημείων.

VI. Νέα Παιδική Χαρά

Στον άδενδρο χώρο, νότια από το στοιχείο του νερού, θα κατασκευαστεί παιδική χαρά για μεγαλύτερες ηλικίες.

VII. Χώρος Μνημείου Ιερού Λόχου

Θα δημιουργηθεί μια μικρή πλατεία με νέες φυτεύσεις, διαμορφώσεις και κατάλληλο φωτισμό. Στην εικόνα 75 φαίνεται ο χώρος του μνημείου του Ιερού Λόχου που είναι και αυτός υπό διαμόρφωση.

Εικ. 75 Υπό διαμόρφωση πλατεία του Ιερού Λόχου.

4.4 Πλατείες

Οι πλατείες που υπάρχουν στο Πεδίον του Άρεως είναι οι εξής:

I. Η κεντρική πλατεία του πάρκου.

Με την ανέγερση του κτιρίου του Άλσους (εικόνες 76 και 77 α, β, γ), η πλατεία ανακτά ξανά το ρόλο της ως κεντρικού χώρου συνεύρεσης και αναψυχής. Οι σημερινές διαμορφώσεις με τσιμεντένια παρτέρια καταργούνται και η ασφαλτος αντικαθίσταται από μια επιμελημένη χωμάτινη επιφάνεια. Το περίγραμμα της πλατείας γίνεται με κατάλληλες φυτεύσεις δένδρων αναλόγου μεγέθους. Στο βόρειο μέρος της θα διαμορφωθούν κατάλληλες επιφάνειες χλοοτάπητα. Ο φωτισμός θα είναι διακριτικός. Στην εικόνα 78 παρουσιάζεται το σιντριβάνι στο κάτω μέρος της κεντρικής πλατείας.

Εικ. 76 Θέατρο Άλσους και κεντρική πλατεία

(α)

(β)

(γ)

Εικ.77 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) φαίνονται οι εργασίες που γίνονται στην Κεντρική Πλατεία

Εικ.78 Σιντριβάνι στο κάτω μέρος της κεντρικής Πλατείας

II. Πλατεία Πρωτομαγιάς

Οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις (αναψυκτήριο, χώροι υγιεινής) αποξηλώνονται και επανασχεδιάζεται η πλατεία σε καθαρό ορθογώνιο σχήμα. Στην βορινή πλευρά (εικόνα 79 α και β) και πάνω από την οδό Μουστοξύδη θα δημιουργηθεί μια ζώνη που θα φιλοξενεί προσωρινές και μόνιμες κατασκευές. Στη νότια πλευρά της πλατείας (εικόνα 80 α και β) θα ενισχυθεί το πράσινο. Στην ανατολική πλευρά θα σχεδιαστεί ράμπα με φυτεμένα πρανή και δενδροστοιχίες.

Η επιφάνεια της πλατείας θα διαμορφωθεί από ένα μαλακό και ημισκληρο υλικό και θα τοποθετηθεί επαρκής φωτισμός.

(α)

(β)

Εικ. 79 Στις εικόνες (α) και (β) φαίνεται η βορινή πλευρά πλατείας Πρωτομαγιάς

(α)

(β)

Εικ. 80 Νότια Πλευρά πλατείας Πρωτομαγιάς

Μία γενική εικόνα των εργασιών που εκτελούνται μεταξύ του Πεδίου του Άρεως και της πλατείας Πρωτομαγιάς παρουσιάζονται και στις εικόνες 81 α και β.

(α)

(β)

Εικ.81 Εργασίες που γίνονται μεταξύ του Πεδίου και της πλατείας Πρωτομαγιάς

4.5 Αναψυκτήρια

Τα αναψυκτήρια που διαθέτει το Πεδίον του Άρεως εξετάζονται λεπτομερώς παρακάτω.

I. Θέατρο Άλσους Πεδίου του Άρεως

Η θέση και το δυναμικό των υποδομών του σε συνδυασμό με τον κατάλληλο εκσυγχρονισμό τους επιτρέπουν τη χωροθέτηση χρήσεων μητροπολιτικού χαρακτήρα.

Το νέο κτιριολογικό πρόγραμμα προβλέπει τη χωροθέτηση νέων λειτουργιών. Στο ισόγειο και στην κεντρική αίθουσα του κτιρίου προβλέπεται η δημιουργία ενός πολυδύναμου χώρου εκδηλώσεων, θεάτρου, κινηματογράφου και εκθέσεων. Στην εικόνα 82 της επόμενης σελίδας, αποτυπώνονται οι εργασίες αναστήλωσης του θεάτρου Άλσους που θα το μετατρέψουν στο χώρο που προβλέπεται.

Στον χώρο αναμονής δημιουργείται θεματικό βιβλιοπωλείο το οποίο θα διαθέτει ανεξάρτητη είσοδο.

Οι δυο πτέρυγες μετατρέπονται σε αίθουσες περιοδικών θεματικών εκθέσεων και θα φιλοξενούν τις εγκαταστάσεις του αναψυκτηρίου.

Θα οργανωθεί όλος ο υπαίθριος χώρος στο μέτωπο προς το μεγάλο πλάτωμα που διαθέτει θέα προς το Λυκαβητό.

Τέλος, θα εκσυγχρονιστούν όλες οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις και θα δημιουργηθούν σύγχρονοι χώροι υγιεινής.

Εικ.82 Αναστήλωση του Θεάτρου Άλσους

II. Αναψυκτήριο Γαρδένια

Θεωρήθηκαν αναγκαίες οι εργασίες αποξήλωσης των επιγραφών και των υπόλοιπων πρόσθετων κατασκευών που αλλοίωναν τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του (εικόνα 83 α, β). Θεωρήθηκε επίσης αναγκαία η απομάκρυνση του περιπτέρου (εικόνα 84,επόμενη σελίδα), ενώ στην εικόνα 85(επόμενη σελίδα) φαίνεται η θεματική περιοχή Γαρδένια και η θέση του περιπτέρου, πάνω δεξιά.

(β)

(α)

Εικ.83 Εργασίες στην πλατεία Γαρδένιας

Εικ.84 Αναψυκτήριο Γαρδένια

Εικ. 85 Αναψυκτήριο Γαρδένια και Πλατεία Γαρδένιας

III. Αναψυκτήριο Green Park

Το συγκεκριμένο αναψυκτήριο δεν συμπεριλήφθηκε τελικά στην ανάπλαση γιατί ανήκει σε ιδιώτη.

4.6 Ηλεκτρολογικές και Υδραυλικές Εργασίες

Ένα μεγάλο μέρος του έργου είναι η υπογειοποίηση των εγκαταστάσεων ηλεκτρισμού, το οποίο θα συμβάλει στον καλό φωτισμό του Πεδίου (εικόνες 86 α, β, γ και δ).

(α)

(β)

(γ)

(δ)

Εικ.86 Στις εικόνες (α) έως και (δ) βλέπουμε τα ηλεκτρολογικά έργα στο Πεδίο του Άρεως

Στις υδραυλικές εγκαταστάσεις διακρίνονται τρεις μεγάλοι σωλήνες (εικόνες 87 α, β, γ και δ της επόμενης σελίδας). Ο ρόλος της πρώτης είναι να υδρεύει τους πυροσβεστικούς κρουνοί. Ο ρόλος της δεύτερης είναι να ποτίζει το πράσινο του Πεδίου και ο τρίτος σωλήνας χρησιμεύει για πόσιμο νερό στους επισκέπτες του.

(α)

(β)

(γ)

(δ)

Εικ.87 Στις εικόνες από (α) έως (δ) απεικονίζονται οι Σωληνώσεις Ύδρευσης

Εκτός όμως από το υπόγειο σύστημα ύδρευσης, έχουν κατασκευαστεί και αρκετές γεωτρήσεις κυρίως κοντά στην εκκλησία του Αγ. Χαράλαμπος (εικόνα 88).

Εικ.88 Γεώτρηση κοντά στον προαύλιο χώρο του Αγ. Χαράλαμπος

4.7 Εσωτερικοί Σιδερένιοι Φράκτες στο Πεδίο του Άρεως

Πολλοί από τους σιδερένιους εσωτερικούς φράκτες απομακρύνθηκαν, ώστε η διέλευση των επισκεπτών να είναι ελεύθερη σε όλη την έκταση του Πεδίου, όπως φαίνεται στις εικόνες 89 α και β.

(α)

(β)

Εικ. 89 Στις εικόνες (α) και (β) φαίνονται κομμένοι φράκτες

Συμπληρωματικά στο **Παράρτημα Β** επισυνάπτεται χάρτης που απεικονίζει λεπτομερώς την πρόταση ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Σύγκριση του Πεδίου του Άρεως με το Vondel Park στην Ολλανδία

5.1 Γενικά στοιχεία για το Vondel Park

Το Vondel Park βρίσκεται νότια του Άμστερνταμ της Ολλανδίας, σε μικρή απόσταση από την Leidseplein και σε περπατίσιμη απόσταση από το Rijksmuseum, το μουσείο Stedelijk και το Van Gogh Museum. Έχει 10 εκατομμύρια επισκέπτες ετησίως και είναι το διασημότερο πάρκο των Κάτω Χωρών.

Το Vondel Park δημιουργήθηκε το 1864 από τον Christiaan Pieter van Eeghen. Αγοράστηκαν πολλά εκτάρια γης στις παρυφές του Άμστερνταμ και δημιουργήθηκε έτσι το νέο πάρκο. Το 1865 προσέλαβαν τον αρχιτέκτονα Jan David Zocher ο οποίος το σχεδίασε.

Δυο χρόνια αργότερα το Vondel Park άνοιξε τις πύλες του στο κοινό. Τοποθετήθηκε μια προτομή του συγγραφέα Joost van den Vondel από την οποία και το πάρκο πήρε το όνομά του. Επίσης το 1873 χτίστηκε ένα στέγαστρο για να φιλοξενεί μουσικές μπάντες καθώς και ένα αναψυκτήριο.

Το τελευταίο μέρος του πάρκου σχεδιάστηκε από τον γιο του Jan David Zocher τον Louis Paul Zocher μεταξύ του 1875 και του 1877. Το μέγεθός του είναι 47 εκτάρια ή αλλιώς 470 στρέμματα. Ο κήπος του πάρκου έχει βρετανικό στυλ και διατρέχεται από ένα ποταμάκι. Το 1878 χτίστηκε το περίπτερο του Vondelpark. Ακόμα το 1937 δημιουργήθηκε στο κέντρο του πάρκου ένας κήπος με τριαντάφυλλα. Το 1953 η επιτροπή κατασκευής πάρκων δώρισε το Vondelpark στην πόλη του Άμστερνταμ. Ο αρχιτέκτονας Egbert Mos ανακαίνισε το πάρκο.

Τέλος το 1960 δημιουργήθηκαν παιδικές χαρές για τα παιδιά ενώ το 1970 το Vondel Park αποτέλεσε σύμβολο για τα παιδιά των λουλουδιών. Επιπροσθέτως το 1980 χτίστηκε θέατρο μέσα στην περιοχή του πάρκου του Vondel Park. Εξαιτίας των πολλών επισκεπτών άρχισε καινούργια ανακαίνιση του πάρκου το 1998 η οποία και θα ολοκληρωθεί το 2010.

Οι διαφορές εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία :

≠ Το Πεδίο του Άρεως έχει έκταση 270 στρέμματα ενώ το Vondel Park είναι 47 εκτάρια δηλαδή 470 στρέμματα περίπου.

≠ Το Vondel Park είχε χαρακτήρα πάρκου από το 1867 ενώ το Πεδίον του Άρεως από το 1935.

≠ Το Πεδίον του Άρεως έχει γαλλική αρχιτεκτονική ενώ το Vondel Park έχει βρετανική αρχιτεκτονική.

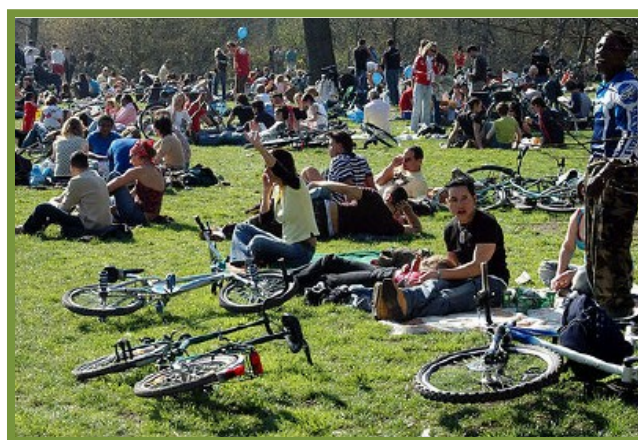
≠ Το Vondel Park επισκέπτονται 10 εκατομμύρια κόσμος κάθε χρόνο, ενώ ο μέσος όρος επισκεπτών κάθε χρόνο του Πεδίου του Άρεως είναι 300 άτομα. Στις εικόνες 91 α - γ φαίνεται ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών του ολλανδικού πάρκου και παρακάτω, στις εικόνες 92 α - γ, ο αριθμός των επισκεπτών του δικού μας πάρκου που είναι συγκριτικά μικρός

(α)

(β)

(γ)

Εικ.91 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) φαίνονται επισκέπτες στο Vondel Park

(α)

(β)

(γ)

Εικ.92 Στις εικόνες (α), (β) και (γ) φαίνονται οι επισκέπτες στο Πεδίο του Άρεως

≠ Το πράσινο είναι περιποιημένο και φροντισμένο στο Vondel Park (εικόνες 93 α, β), ενώ στο Πεδίον του Άρεως έχει υποστεί αρκετές καταστροφές (εικόνα 94 α, β).

(α)

(β)

Εικ.93 Το καλά διατηρημένο πράσινο του πάρκου Vondel Park

(α)

(β)

Εικ.94 Αδιαφορία για το πράσινο του Πεδίου του Άρεως

≠ Οι εγκαταστάσεις είναι περιποιημένες και φροντισμένες στο Vondel Park (εικόνες 95 α, β), ενώ δεν υπάρχει καμία μέριμνα στο Πεδίο του Άρεως (εικόνες 96 α, β).

(α)

(β)

Εικ.95 Στις εικόνες (α), (β) φαίνεται η είσοδος και το περίπτερο στο Vondel Park

(α)

(β)

Εικ.96 Στις εικόνες (α) κα (β) φαίνεται το περίπτερο Γαρδένια και μέρος του κατεστραμμένου εξοπλισμού του Πεδίου του Άρεως

- ≠ Οι επισκέπτες απολαμβάνουν μια όμορφη ημέρα χαλάρωσης στο Vondel Park, όπως φαίνεται στις εικόνες 97 α, β, ενώ οι πιο συχνοί επισκέπτες του Πεδίου του Άρεως είναι άτομα του περιθωρίου (εικόνα 98).

(α)

(β)

Εικ.97 Στις εικόνες (α), (β) απεικονίζονται οι ζέγνοιαστοι επισκέπτες του Vondel Park

Εικ.98 Άστεγος στο Πεδίο του Άρεως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Συμπεράσματα και Προτάσεις

6.1 Παρούσα κατάσταση και προοπτικές του Πεδίου του Άρεως

Από την ανάλυση που προηγήθηκε διαμορφώνεται η εικόνα ενός εσωστρεφούς πάρκου με χαλαρούς και μικρούς δεσμούς με τον περίγυρό του, με προβληματικές προσβάσεις - εισόδους και ελάχιστα ενδιαφέροντα και προτάσεις για χρήσεις και δραστηριότητες. Είναι ένα πάρκο με ανεπαρκή διαχείριση, προβληματικό εξοπλισμό και ελλιπή φύλαξη. Πάρακάτω αναφέρονται τα μειονεκτήματα του Πεδίου του Άρεως, τα οποία προέκυψαν από την παραπάνω έρευνα και σε αυτό το σημείο παρουσιάζονται επιγραμματικά.

Συμπεραίνονται τα εξής:

- ✘ Ανάγκη επαναπροσδιορισμού του ρόλου του στην σημερινή πραγματικότητα της ζωής στην πόλη.
- ✘ Αξιοπρόσεχτος αρχικός σχεδιασμός στον κεντρικό πυρήνα, με σεβασμό στην ιστορία.
- ✘ Ανεπαρκής και χωρίς σχεδιασμό διαχείριση πρασίνου.
- ✘ Πολύ σοβαρά προβλήματα συντήρησης στις θεματικές ενότητες, με ουσιαστική εξαφάνιση ορισμένων από αυτές.
- ✘ Μείωση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη και των λειτουργικών και χρηστικών δυνατοτήτων του.
- ✘ Αρνητικές επιπτώσεις λόγω της αλλαγής του χαρακτήρα της κεντρικής πλατείας.
- ✘ Μη ιεραρχημένο και ασφάλτινο δίκτυο πεζόδρομων.
- ✘ Ανεπιτυχής σύνδεσή του με την πλατεία Πρωτομαγιάς και τον χώρο της Σχολής Ευελπίδων και των Δικαστηρίων.
- ✘ Ανεπαρκής εξοπλισμός και φωτισμός με κακή συντήρηση και χωροθέτηση.
- ✘ Ανεπαρκές σύστημα ασφαλείας.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένας συνοπτικός πίνακας για την παρούσα και την μελλοντική κατάσταση του Πεδίου.

ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ	
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> → Ιστορικά μνημεία → Χώρος πρασίνου & αναψυχής → Παιδικές χαρές → Χώροι άθλησης → Χώροι πολιτιστικών δραστηριοτήτων 	<ul style="list-style-type: none"> → Καταπάτηση & αυθαίρετες εγκαταστάσεις (αθλητικές, εμπορικές) → Εμπορευματοποίηση του Πεδίου → Πλημμελής καθαριότητα → Απουσία φύλαξης → Έλλειψη φωτισμού → Ελλιπής συντήρηση → Εγκληματικότητα → Όχληση περίοικων & επισκεπτών → Έλλειψη σχεδιασμού & διαχείρισης
ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> → Κατεδάφιση αυθαίρετων εγκαταστάσεων → Παραχώρηση αθλητικών εγκαταστάσεων για λαϊκό αθλητισμό → Φύλαξη & προστασία του πάρκου → Δενδροφυτεύσεις → Επέκταση χλωρίδας, δημιουργία βοτανικού κήπου → Ανάδειξη ως χώρου αναψυχής μέσω σύγχρονης μελέτης φωτισμού → Δημιουργία – επέκταση αγαλμάτων & προτομών → Ανάδειξη ιστορικότητας χώρου → Δημιουργία πλαισίου για αειφορική διαχείριση 	<ul style="list-style-type: none"> → Εγκατάλειψη → Μετατροπή σε χώρο εμπορικών συναλλαγών → Μετατροπή σε χώρο ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων → Μετατροπή σε χώρο στάθμευσης → Μετατροπή σε περιοχή κυκλοφορίας μηχανοκίνητων οχημάτων → Αποχαρακτηρισμός περιοχής πάρκου → Αύξηση εστιών και ρυθμού εγκληματικότητας → Καταστροφή μνημείων → Κοινωνική απαξίωση περιοχής

6.2 Ιδέες - Προτάσεις

Παρακάτω δίνονται ορισμένες προτάσεις για την βελτίωση τόσο της εμφάνισης όσο και της λειτουργικότητας του Πεδίου του Άρεως.

- Ø **Φύτευση νέων δένδρων και αύξηση του πρασίνου.** Ο πλακόστρωτος χώρος γύρω από το άγαλμα της Αθηνάς θα μεταβληθεί σε ελαιώνα.
- Ø **Η αντικατάσταση της ασφάλτου** σε όλους τους διαδρόμους με υλικά φιλικά με το περιβάλλον που βοηθούν ώστε η θερμοκρασία να παραμένει χαμηλή κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.
- Ø **Αύξηση του ηλεκτροφωτισμού** ώστε να φωτίζονται όλες τις γωνιές του Πεδίου και να επιτυγχάνεται η ασφάλεια του χώρου.
- Ø Χρήση των σύγχρονων **βιοκλιματικών λαμπτήρων εξοικονόμησης ενέργειας.**
- Ø Η **χρήση του φωτισμού** θα πρέπει να μην ενοχλεί την πανίδα που υπάρχει στο Πεδίο.
- Ø **Προσθήκη υδάτινων επιφανειών** με σύστημα ανακύκλωσης του νερού.
- Ø **Κατασκευή περισσότερων γεωτρήσεων** μέσα στο πάρκο, ώστε να παρέχεται μεγαλύτερη ποσότητα νερού για ποτισμό.
- Ø Εφαρμογή σε τέσσερις λειτουργικούς χώρους της τεχνικής της **εξατμιστικής ψύξης** σε συνδυασμό με σκίαση από δένδρα και πέργκολες.
- Ø **Συντήρηση των προτομών** των Αγωνιστών του 1821 αλλά και των υπόλοιπων **μνημείων.**
- Ø Η **άρδευση** θα πρέπει να γίνεται με σταγόνες για μεγαλύτερη εξοικονόμηση νερού και καλύτερη ανάπτυξη των φυτών και του ριζικού συστήματος.

Για τη συντήρηση, καλλιέργεια, διαχείριση και βελτίωση της βλάστησης του πάρκου προτείνονται οι εξής εργασίες:

- Ø **Εξυγιαντικές επεμβάσεις** όπως: καθαρισμοί, διαμορφώσεις κόμης δένδρων, απομάκρυνση υφιστάμενων ξερών δένδρων και ανάδειξη των εύρωστων ατόμων υψηλής βλάστησης. Οι παρεμβάσεις γίνονται στο μεγαλύτερο τμήμα

των υφιστάμενων παρτεριών τόσο περιμετρικά του Πεδίου όσο και στο εσωτερικό του.

- Ø **Καθαρισμός υπόροφου και απομάκρυνση μερικών θάμνων** ώστε να αυξηθεί η οπτική φυγή ανάμεσα από τα δένδρα και τη βλάστηση και επιπλέον να υποβοηθηθούν οι αυξητικές δυνατότητες αυτών που παραμένουν.
- Ø **Μεταφυτεύσεις φυτών** για εναλλαγή της πυκνότητας ώστε να υπάρχουν σχηματισμοί με συστάδες φυτών που θα αναδεικνύονται καλύτερα, να δημιουργηθούν ξέφωτα με αγριολούλουδα, χαμηλούς θάμνους και αρωματικά φυτά που θα επιτρέπουν στον επισκέπτη να έχει θέα στους γύρω λόφους (Λυκαβηττός, Φιλοπάππου).
- Ø **Καλλιεργητικές φροντίδες** που θα περιλαμβάνουν: βοτανίσματα, για τον αερισμό, λίπανση, καταπολέμηση ασθενειών, αρδεύσεις, βελτίωση εδαφικών συνθηκών. Ο ποτισμός των φυτών με βάση τις εδαφοκλιματικές συνθήκες θα είναι περιορισμένος και θα έχει ως στόχο την κάλυψη των αναγκών των φυτών που απειλούνται από ξηρασία. Η άρδευση είναι δυνατόν να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένα είδη με αυξημένες απαιτήσεις σε νερό και έτσι να δημιουργηθούν ζώνες φύτευσης με τέτοιου είδους φυτά.
- Ø **Πρόγραμμα παρακολούθησης** της εξέλιξης της βλάστησης και του εδάφους.
- Ø **Νέες φυτεύσεις.**

Πιο συγκεκριμένα η υπάρχουσα βλάστηση πρέπει να συμπληρωθεί με φυλλοβόλα και αειθαλή δένδρα σε διάφορες διαστάσεις, με ιδιαίτερη καλλωπιστική αξία, με απώτερο στόχο την εναλλαγή της βλάστησης κατά τη διάρκεια του έτους και την ενίσχυση των κυρίαρχων στοιχείων του τοπίου.

Ψηλοί και χαμηλοί θάμνοι είναι ανάγκη να τοποθετηθούν σημειακά και σε ομάδες φυσικών σχημάτων κατά θέσεις ή σε μπορντούρα που θα αποτελούν τον υπόροφο της βλάστησης του Πεδίου. Η διάταξή τους στο χώρο θα γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η επιθυμητή κάλυψη του χώρου, η εναλλαγή σχημάτων και χρωμάτων, η διαδοχή ανάμεσα στις εποχές, ενισχύοντας τα τοπιακά και μικροκλιματικά στοιχεία του χώρου.

Η επιλογή των θάμνων θα γίνει με κριτήριο τόσο το μέγεθός τους (μεγάλοι, μικροί) όσο και με τη διαφορετική εποχή της ανθοφορίας του κάθε είδους.

Επίσης η προσθήκη των θαμνόφυτων και των ποωδών φυτών θα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία της βλάστησης. Φυτά εδαφοκάλυψης και τριφύλλι θα καλύπτουν τα διάκενα στο εσωτερικό των επιφανειών της υφιστάμενης βλάστησης.

Η Λεωφόρος των Ηρώων προτείνεται να διαστρωθεί με χλοοτάπητα και εποχιακά φυτά και να σηματοδοτείται γραμμικά από τους υπάρχοντες φοίνικες. Ο χλοοτάπητας να εγκατασταθεί σε ποσοστό 15% των μαλακών επιφανειών, σε συνδυασμό με τις ελεύθερες από συμπαγές χώμα ή άλλο υλικό επιφάνειες, που θα συμπληρώνει τη λογική της οριζόντιας- κάθετης διάστασης στο χώρο.

Ακόμα περιμετρικά του χώρου, επί των οδών Αλεξάνδρας και Μαυρομματαίων, θα δημιουργηθεί δενδροστοιχία με πυκνή φύτευση ώστε να αποτελεί φράγμα του ασφαλούς- ήσυχου με τον εξωτερικό χώρο του Πεδίου.

Τέλος οι πικροδάφνες υπό μορφή δενδροστοιχιών θα πρέπει να απομακρυνθούν και οι υφιστάμενες δενδροστοιχίες να επεκταθούν και να συμπληρωθούν με δένδρα φυλλοβόλα και αειθαλή. Η επιλογή περισσότερων φυλλοβόλων θα γίνει για να επιτευχθεί ικανοποιητική σκίαση κατά τους θερινούς μήνες και να μην εμποδίζεται η διέλευση της ηλιακής ακτινοβολίας μέσω των δένδρων κατά τους χειμερινούς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Να υπενθυμίσουμε ότι το Πεδίον του Αρεως είναι ο μεγαλύτερος κήπος της Αθήνας με έκταση που φτάνει τα 230 στρέμματα. Είναι ένας χώρος που αν μη τι άλλο έχει πολλές δυνατότητες ανάδειξης και πιστεύουμε πως η μελλοντική ανάπλασή του θα προσφέρει ένα όμορφο και ευχάριστο περιβάλλον για τους επισκέπτες του, είτε αυτοί είναι Έλληνες πολίτες, είτε τουρίστες από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Ευελπιστούμε στην ανάδειξή του ώστε να μετατραπεί από ένα πάρκο μειωμένου ενδιαφέροντος, σε ένα ευρωπαϊκών προδιαγραφών πάρκο το οποίο θα προσελκύει καθημερινά επισκέπτες αναλόγως του μεγέθους του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✚ Ανανιάδου - Τζημοπούλου Μ., 1983, *Αρχιτεκτονική Τοπίου, Σχεδιασμός Αστικών Υπαίθριων χώρων*, Διδακτικές σημειώσεις, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- ✚ Αραβαντινός Α., Κοσμάκη Π. (1988), *Υπαίθριοι Χώροι στην Πόλη*, Ε.Μ.Π. Τμήμα Αρχιτεκτόνων - Τομέας ΙΙ, Αθήνα.
- ✚ Βοσνιώτης Ν, 1949, *Το άλσος Αθηνών*, σελ. 6
- ✚ Μαρκαρά Π., 2004, «Πεδίον του Άρεως- Η ιστορία του» άρθρο του περιοδικό *ΤΕΕ*, τεύχος 2503, σελ.58-59.
- ✚ *Τεχνικά Χρονικά*, 1935, πηγή Νομαρχία Αθηνών, σελ. 435.
- ✚ *Τεχνικά Χρονικά*, 1938, πηγή Νομαρχία Αθηνών, σελ. 1056.
- ✚ *Τεχνική Έκθεση Ανάπλασης του Πεδίου του Άρεως*, 2007, πηγή Νομαρχία Αθηνών, σελ. 26.
- ✚ Τσέτσης Σ. (2003) (επιμέλεια), *Ένα μέλλον για την Αθήνα. Σε αναζήτηση πολιτικών αστικής επανοργάνωσης του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- ✚ Πεδίον του Άρεως: Το Ιστορικό Πάρκο της Αθήνας Ξαναγεννιέται!, <http://www.aftodioikisi.gr/controlItem.aspx?id=208> (προσβαση στις 2 Οκτώβρη)
- ✚ 900.000 ευρώ για νέα όψη στο Πεδίον Άρεως, Μ.Σ., ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 14/03/2003, http://archive.enet.gr/online/online_text/c=112.dt=14.03.2003.id=7371192 (προσβαση στις 2 Οκτώβρη)
- ✚ Αλλάζει το Πεδίον του Άρεως, 05/03/2008, forthnet, <http://www.forthnet.gr/templates/newsPosting.aspx?p=225255> (προσβαση στις 5 Οκτώβρη)
- ✚ Εφης Χατζηιωαννιδουhttp, Ανάπλαση με υπογραφή για το Πεδίον του Άρεως, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_ell_1_05/03/2008_261733 (προσβαση στις 11 Οκτώβρη)
- ✚ Wikipedia, the free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Vondelpark> (προσβαση στις 19 Οκτώβρη)

- ✎ Whispering Planet, <http://whisperingplanet.blogspot.com/2009/11/vondelpark-amsterdam.html> (πρόσβαση στις 19 Οκτώβρη)
- ✎ Εικόνες Vondel Park,
http://images.google.gr/imgres?imgurl=http://www.amsterdam-advisor.com/image-files/vondelpark-amsterdam-250x190.jpg&imgrefurl=http://www.amsterdam-advisor.com/amsterdam-attractions.html&usq=__9Iu9XohjkN56pzJmbJKy4XH_MUI=&h=190&w=250&sz=17&hl=el&start=38&um=1&tbnid=wEnHIN18kN1LyM:&tbnh=84&tbnw=111&prev=/images%3Fq%3Dvondelpark%2Bamsterdam%26ndsp%3D18%26hl%3Del%26client%3Dopera%26rls%3Den%26sa%3DN%26start%3D36%26um%3D1, (πρόσβαση στις 19 Σεπτεμβρίου)
- ✎ Εικόνες Vondel Park, http://images.google.gr/imgres?imgurl=http://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/01/17/89/dd/steps-from-vondelpark.jpg&imgrefurl=http://nl.tripadvisor.com/LocationPhotos-g188590-d232459-Hotel Piet Hein-Amsterdam Noord Holland.html&usq=__bRVzdo6eb0jtFkQJ3260UisK0bU=&h=412&w=550&sz=61&hl=el&start=18&um=1&tbnid=-xDalvEd-jArqM:&tbnh=100&tbnw=133&prev=/images%3Fq%3Dvondelpark%26hl%3Del%26client%3Dopera%26rls%3Den%26sa%3DG%26um%3D1,
 (πρόσβαση στις 19 Σεπτεμβρίου)
- ✎ Εικόνα του Γιώργου Οικονομίδη και Γιώργου Μουζάκη,
www.greenrebels13.com/page5.html (πρόσβαση στις 8 Σεπτεμβρίου)
- ✎ Εικόνα Χ. Μπουγαδέλης Χ. και Τομπάζη Α., www.aluminium.gr/pdf/06-09/080-081.pdf (πρόσβαση στις 8 Σεπτεμβρίου)
- ✎ Χάρτης του Πεδίου του Άρεως,
http://maps.google.com/maps?f=q&source=s_q&hl=en&geocode=&q=athens+pedion+tou+areos&sl=37.0625,-95.677068&sspn=50.02446,78.134766&ie=UTF8&cd=1&hq=&hnear=Pedion+tou+Areos&ll=37.994032,23.736928&spn=0.01226,0.019076&t=h&z=16
 (πρόσβαση στις 3 Ιουνίου)
- ✎ Χάρτης Vondel Park,
<http://maps.google.com/places/nl/amsterdam/vondelpark/1/-vondelpark>

✚ Χάρτης Vondel Park,

http://maps.google.com/maps?q=vondelpark+amsterdam&hl=en&cd=1&ei=6BwDS5vcBdi9_QaSquTeCw&ie=UTF8&view=map&cid=3774273741470500461&ved=0CBYQpQY&hq=vondelpark+amsterdam&hnear=&ll=52.3569814.867866&spn=0.009501,0.019076&t=h&z=16 (προσβαση στις 19

Σεπτεμβρίου)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

≧ Παράρτημα Α

Παρουσιάζεται ο θεματικός χάρτης του πεδίου του Άρεως και των προβλημάτων που συναντώνται σε διάφορα σημεία του.

✚ Παράρτημα Β

Παρουσιάζεται ο έγχρωμος χάρτης του Πεδίου του Άρεως με την επίσημη πρόταση ανάπλασης του.

Εκκλησία
Αγ. Ταξιάρχων

Παιδική χαρά

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΝ

Κεντρική Είσοδος

Θέατρο Άλσος

Green Park

Κεντρική Είσοδος
Β. Κων/νου

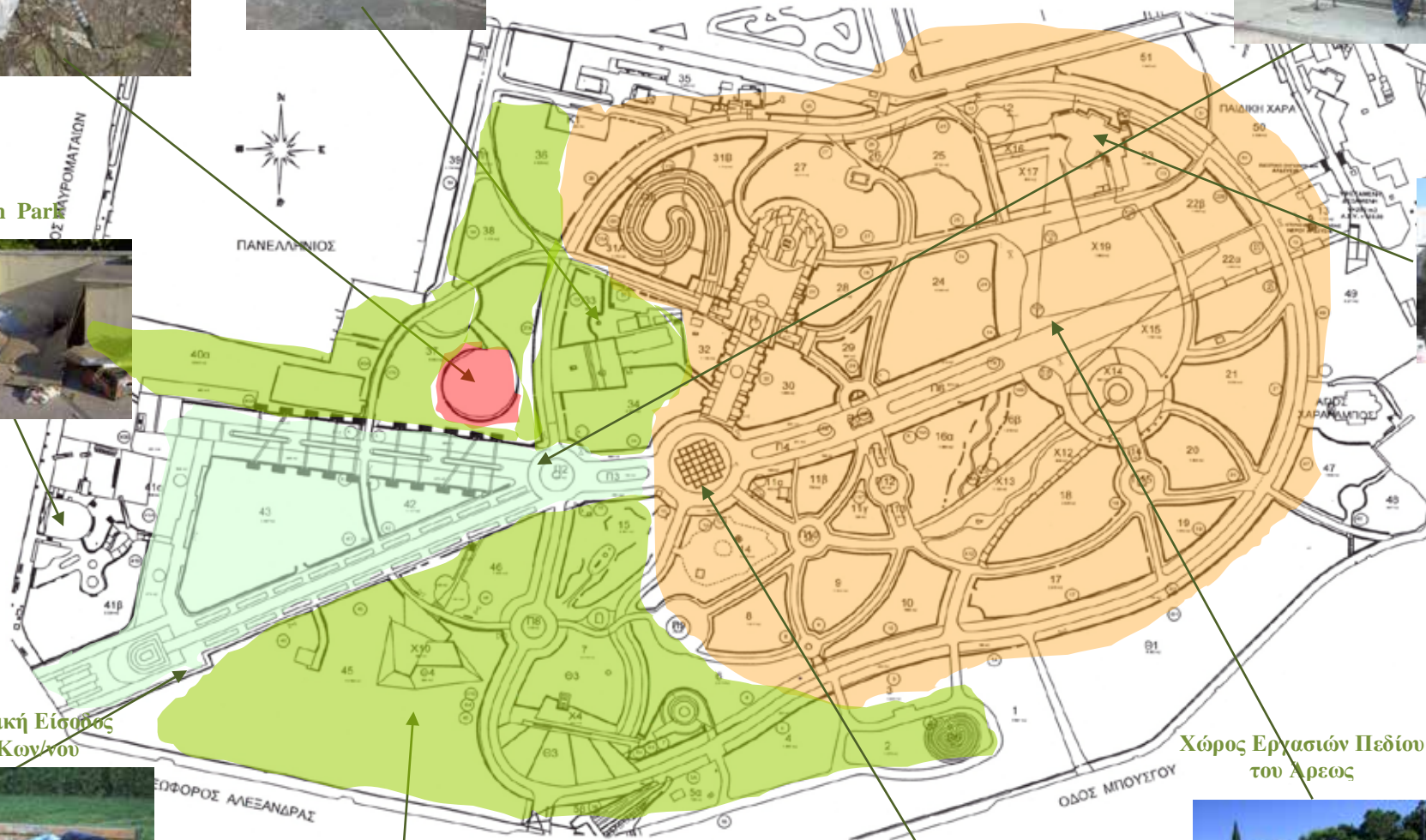
Πρώην Θερινό Θέατρο Αλίκη

Πλατεία Γαρδένιας

Χώρος Εργασιών Πεδίου
του Άρεως

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΑΣΤΕΓΟΙ
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
- ΧΩΡΟΣ
ΕΡΓΑΣΙΩΝ
- ΧΩΡΟΙ
ΚΟΙΝΟΥ
- ΠΑΙΔΙΚΗ
ΧΑΡΑ

